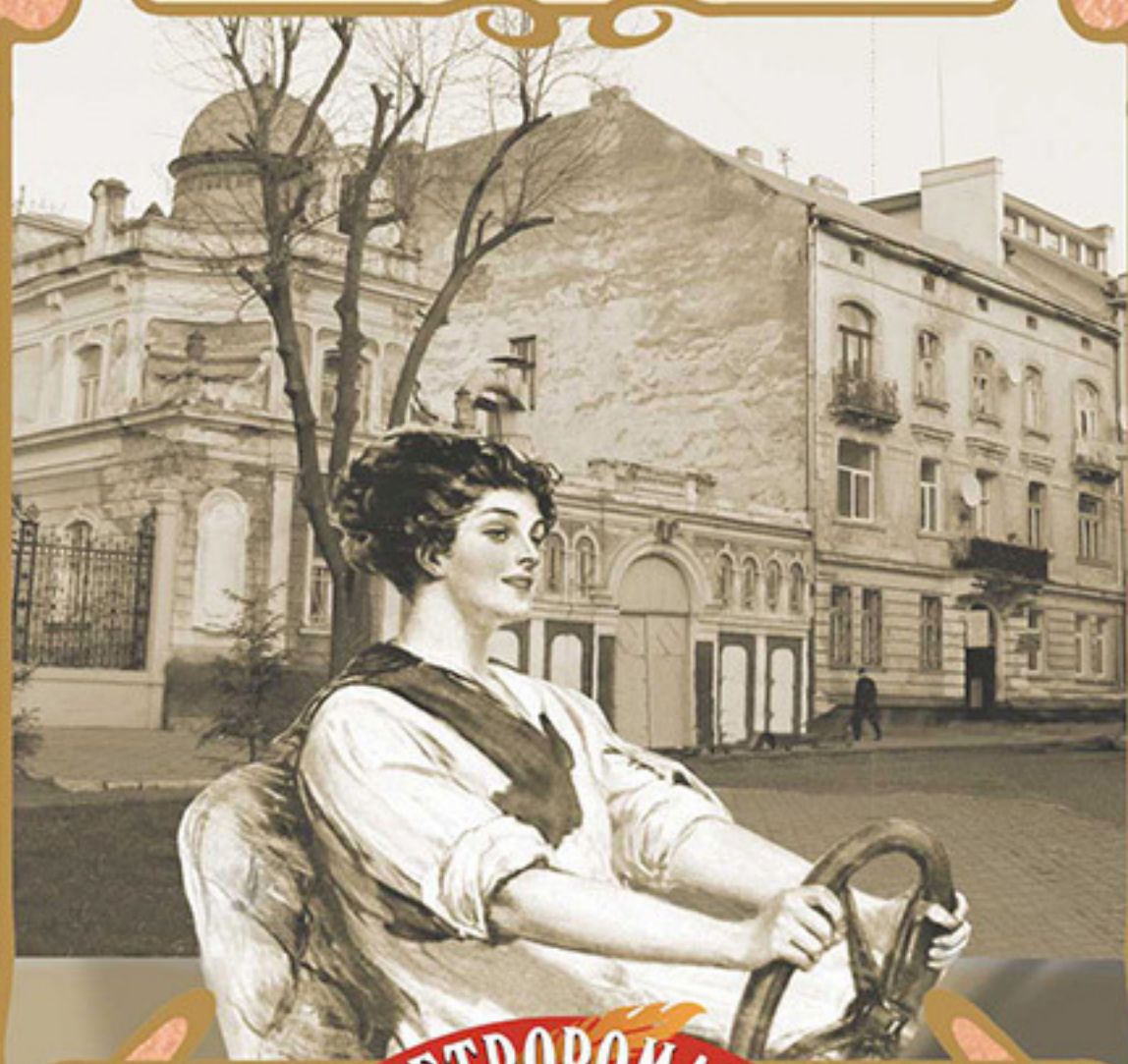


Андрій Кокотюха

**АВТОМОБІЛЬ
ІЗ ПЕКАРСЬКОЇ**



РЕТРОРОМАН

CF FOLIO

Ретророман

Андрей Кокотюха

Автомобіль із Пекарської

«Фолио»

2015

ББК 84(4УКР)6

Кокотюха А. А.

Автомобіль із Пекарської / А. А. Кокотюха — «Фолио»,
2015 — (Ретророман)

ISBN 978-966-03-7352-5

Львів, 1911 рік. У центрі міста, на вулиці Пекарській, у власному розкішному автомобілі знайдено мертвою доньку нафтового магната. У вбивстві підозрюють її таємного коханця. Це – Густав Сілезький, один із королів львівського злочинного світу. Він може довести свою невинність. Та докази готовий довірити лише одній людині – Климові Кошовому, який повинен знайти справжнього вбивцю, аби витягнути давнього знайомого з тюрми. У пошуках йому допомагає вірний друг Йозеф Шацький, і разом вони розкривають брудні таємниці з життя міської аристократії. Люди в масках, кримінальні ватажки, мільйонери, провокатори – підозрюються всі. І все ж найбільший ризик для Клима Кошового – це те, що його приватне розслідування категорично не подобається впливовій красуні Магді Богданович...

ББК 84(4УКР)6

ISBN 978-966-03-7352-5

© Кокотюха А. А., 2015

© Фолио, 2015

Содержание

Львів, вересень 1911 року, вулиця Пекарська	6
Розділ перший	10
Розділ другий	19
Розділ третій	26
Розділ четвертий	32
Конец ознакомительного фрагмента.	35

Андрій Анатолійович Кокотюха

Автомобіль із пекарської

*Окрема подяка
Міській адміністрації Львова
та особисто Андрієві Садовому -
за всебічну підтримку та гостинність.*

*Головний літературний консультант Юрій Винничук
Головний історичний консультант Ігор Лильо*

Консультанти:

*Василь Расевич, історик, публіцист, старший науковий
співробітник відділу нової історії України Інституту українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України;*

*Мар'ян Мудрий, історик, викладач Львівського національного
університету ім. Івана Франка;*

Ілько Лемко, львовознавець



Читаючи цю книжку, ви маєте можливість уявити собі місто Львів віртуально, але щоб відчутти його по-справжньому, треба сюди приїхати.

Радо запрошую усіх до Львова.

Міський голова Львова

Андрій Садовий

Львів, вересень 1911 року, вулиця Пекарська



Вона не визнавала жодних обмежень.

Саме тому любила їздити ночами.

Звісно, вдень так само – там, де інший може перейти, ще й отримає задоволення від пішої прогулянки, Агнеля сідала в авто, навіть якщо треба було лиш проїхати з одного кінця вулиці на другий. Щоправда, останнім часом практикувала це без такого запалу, як спершу, коли тільки-но сама сіла за кермо новенького «даймлера»¹. Причина проста: не неї вже не так витрищалися перехожі, візники та чоловіки-автомобілісти.

Львів до неї потроху зник, і Агнелю це чим далі, тим більше дратувало. Коли на неї не звертали уваги, дівчині взагалі ставало нудно, відтак гостро кортіло наробити якихось зухвалих, неймовірних з погляду звичайної людини дурниць. Хоч межу пристойного на людях ніколи не переходила, інколи здавалося – це вікове.

Автомобіль отримала від тата на повноліття, раніше, на двадцять років – власну невеличку віллу в глибині Пекарської². Агнеля читала все, що про неї пишуть львівські газети в розділах світських хронік, радо збирала про себе чутки й плітки. Чим більше дивацтв та навіть смертних гріхів приписували їй людські, особливо – погано керовані жіночі язички, тим більше виростала вона у власних очах. Але дедалі частіше, прокидаючись зранку, вона розглядала себе, ставши перед прямокутним, на повний зріст дзеркалом, часом у самій білизні, а іноді – зовсім голою. Й з сумом визнавала – там, де в багатьох життя починається й входить у самий сік, для неї воно наближається до кінця. Так буває, коли тобі лише двадцять другий рік, а ти вже досягла тієї межі людських бажань і втілення таких мрій, до яких переважна більшість йде роками, як не десятиліттями.

У такі хвилини Агнеля старалася уявити себе в тридцять років – і не могла. Намагалася перенестися подумки ще далі й побачити себе сорокарічною, мимоволі заплющувала очі. Чим сильніше, тим краще. Бо вперто не хотіла бачити, але таки бачила там, далеко, стару пані, навіть не пані – бабу, *бабисько*, *єдина розрада якої* – звеліти служниці напекти струдлів, а самій щодня писати на картках запрошення на чай чи каву для ліпших подруг. Коли ж вони, такі самі сорокарічні й немолоді, пожухлі, зійдуться, вони по кілька годин питимуть, їстимуть, дозволятимуть собі трошки солоденького лікеру чи домашньої, неодмінно домашньої, наливки й перемиватимуть кісточку на двадцять років молодшим за себе. Й потім розійдуться, аби назавтра чи через день зійтися знову. Говорячи про те саме, заходячи в коло, смакуючи лікерами та скаржачись – мовляв, не можна вже дозволити собі так, як раніше. Бо й там болить, і тут коле, в шлунку щось булькає, паморочиться голова.

¹ Перша назва: Daimler Chrysler AG, німецький автомобільний концерн, заснований Готлібом Даймлером (1834–1900) та Карлом Бенцем (1844–1929) у 1886 році.

² *Пекарська* – вулиця в центральній частині Львова, стиль забудови в описаний період – віденський класицизм, модерн, пізніше – конструктивізм, сталінський ампір.

Ось яке майбутнє з жахом уявляла для себе Агнеля. Бо так жила її мама, не маючи інших розваг відтоді, як батько забагатів на нафті й перестав рахувати гроші. Проте жодних мільйонів, навіть, здається, всього золота світу не вистачило, аби вилікувати пістряк³. Хвороба взялася не знати звідки й менш ніж за рік зжерла маму зсередини. Вона помирала в Агнешки на очах, дівчині тоді минало чотирнадцятий, і моторошне видовище пригнітило. Передусім – тим, що Агнешка поховала матір із стійкою думкою: сорок років – нудьга, тяжка хвороба та стрімкий кінець.

Звісно, це було далеко не так. Її бабця дожила до вісімдесяти й запам'яталася бадьорою та напрочуд невгамовною – чого варті лише її салони, заради яких у Чернівці, де мешкала пані Ядвіга, їхали зі Львова, Станіслава, навіть найжджали з Варшави та самого Відня. Та все ж Агнешка чомусь не сподівалася дотягнути до тих років. Не тому, що то була батькова мати, а сама дівчина, на її переконання, мала мамині гени. Ще заставши бабцю й поговоривши з неї, зрозуміла не дуже прийнятну для себе істину: та жила неквапом. Уміла й любила все розраховувати й планувати, включно з одруженням, і батько Агнелі був її сином від третього, останнього, шлюбу. Від життя бабуся брала лише те, що лежало на поверхні, не потребувало більших, ніж треба, зусиль та, головне, не дратувало всіх довкола. Навпаки, примирювало її зі світом, а світ – із нею.

Сама Агнешка вважала: настають нові часи, кращі, цікавіші та бурхливіші, ніж минуле століття, яке зовсім недавно лишилося позаду і в якому, здається, бабця почувалася доволі органічно. Пані Ядвіга пережила свою невістку на рік, та навіть в останні свої місяці залишалася при ясному розумі. Вимагала, аби їй читали газети, переповідали останні новини, й Агнешка, навідавши бабусю в той час, не раз чула, як та прирікає світові згоріти у власному пекельному вогні – так на неї діяли повідомлення з Росії, де саме почалася революція.

Дівчині вже виповнилося п'ятнадцять, вона відчувала себе досить дорослою, аби на рівних обговорювати з бабусею подібні речі, й спробувала заперечити: світ згорить, якщо стоятиме на місці. Зараз часи, коли треба рухатися швидше, ще й вкрутила в розмову модне словечко *прогрес*, хоч тоді не знала до пуття, що воно означає. Бабця ж прокаркала у відповідь: дуже спішаться всі довкола, можна розігнати коней, аж понесуть, і зупинити все це доведеться лише великою війною.

При цьому був батько. І коли Агнеля, не стримавшись, почала гарикатися зі старшою людиною, легенько, зовсім не боляче, хоч трохи принизливо ляснув її по губах. Нагадавши про правила поведінки, а вже потім, бабусі – про те, що зараз війна в Європі не потрібна нікому. Й не буде такої потреби щонайменше тридцять років. Онука хай і справді мала ще, та тонко вловила настрій часу: прогрес і велика війна несумісні. Бо прогрес – це є розвиток, натомість війна – то є руйнація.

Вони, звісно, спільної мови не знайшли, кожен лишився при своєму. Проте з тієї розмови дівчина винесла новий, несподіваний для себе висновок – треба поспішати жити.

Бабця могла собі дозволити нікуди не квапитися. Зате її син, Агнелін тато, робить усе, аби прискорити перебіг життя. Наприклад, не сплигло й двох років після тихої смерті пані Ядвіги, як батько заговорив навпаки: до війни треба готуватися, бо без того прогресу не бачити. Нафта – передусім пальне, а найбільше пального потребувала військова техніка. Хоч Галичина не мала великих промислових підприємств, військові замовлення на Захід від Львова зростали впевненими темпами. Заразом, як наголошував батько, розвивається інженерна думка, і тут потенціал доволі великий. Фах інженера за престижністю зрівнявся з військовим фахом, принаймні для її тата. На третьому місці в нього міцно стояли лікарі.

Тож батько, чим старшою ставала Агнеля, тим частіше заговорював із нею про одруження. Наполегливо знайомлячи або з бравими офіцерами, переважно років на десять стар-

³ Тут: рак.

шими, чи з молодими й перспективними керівниками, котрі займалися обладнанням бориславських нафтових родовищ. Або – з докторами медицини, деякі з них потребували грошей для своїх досліджень, і батько не приховував бажання одного разу прокинутися знаменитим. А саме – людиною, котра вклала гроші у винахід препарату, здатного вилікувати, наприклад, рак. Чи бодай сповільнити перебіг хвороби. Чи – Бог його знає, раптом вдасться! – коштом відомого в Бориславі нафтового магната ⁴ будуть створені ліки, здатні продовжити життя.

Дурниця.

Якщо жити за прикладом нещасної матері або щасливої бабці – краще справді померти молодю.

Звичайно, швидкої смерті для себе Агнеля не бажала. Так само, як скорої старості. Тож не збиралася вдовольнитися тим, що вже мала у своєму на позір короткому, але, їй здавалося, досить тривалому житті. Найперше, вирішила вона, про себе слід нагадувати якомога частіше. Що довше про тебе згадують, то більше років додається. Є стимул жити далі й готувати нудним людям сюрприз за сюрпризом.

Налаштувавши себе так, Агнеля тішилася всякий раз, коли, побачивши молоду жінку за кермом власного автомобіля, чоловіки, проводжаючи її поглядами, скручували собі голови. Особливо це стосувалося панів механіків – водії відволікалися від дороги й лиш дивом уникали серйозних аварій. Хоч якось пан на «бенці» ⁵ заїхав на вулиці Театинській у ліхтарний стовп, а другим разом інший пан, перетинаючи Бернардинську площу на «серполе» ⁶, мало не наїхав на селянина й, з останніх сил рятуючись, вивернув кермо та залетів на хідник. Про той випадок газети згадують досі. Особливо смакуючи той факт, що свідком пригоди став один відомий львівський адвокат, пан Броніслав Воля, котрий негайно взяв наляканого русинського дядька в лещата, намовив того писати позов і таки відсудив у власника «серполе» грубі гроші. З них на частку русина перепала хіба восьма частина від них, і селянин, здається, й те б охоче віддав, аби лиш від нього відчепилися.

Та часи, коли на Агнелю за кермом власного «бенца» озиралися, поволі відходили. Призвичаївся Львів і до інших проявів її ажитації. Дійшло до того, що не спрацювала її їзда в сукні й капелюшку замість звичних для таких випадків шкіряних штанів, куртки та краг. Змушена була визнати – самій незручно кермувати в спідниці. Хіба треба спробувати переговорити з колежанкою, котра має власний модний салон, аби та спробувала розробити модель сукні для жінок, що водитимуть авто. Таких поки зовсім небагато у Львові. Відень, Берлін чи Париж можуть похвалитися більше. Не кажучи вже про Америку: на наступний рік Агнеля мала грандіозний план поїхати автомобілем зі Львова до Марселя, звідти, загнавши «бенц» на палубу, кораблем до Нью-Йорку, а там узяти участь у великих автомобільних перегонах.

Якщо на той час перегонів по Америці не буде заплановано, Агнеля зухвало вирішила zorganizувати їх сама. Розішле відповідні телеграми, для цього роздобуде потрібні адреси в місцевому автомобільному клубі, хай лиш спробують не дати. Вже знайшла собі вчителя англійської, за наступних півроку планує опанувати чужу мову, без якої, виявляється, не дуже виїдеш у світ. Хоч вона знала, крім рідної польської, дві, німецьку та французьку, але цього, бач, замало...

⁴ *Борислав* – місто на Львівщині, відоме своїми нафтовими та мінеральними родовищами. Єдине місто у світі, розміщене на промисловому нафтогазовому та озокеритному родовищі з численними джерелами мінеральних і лікувальних вод. Наприкінці XIX – на початку XX століття видобутком нафти й озокериту в Бориславі займалися 75 великих та 779 малих підприємств, де працювало 10 500 робітників.

⁵ «Бенц» – триколісний автомобіль «Мерседес-Бенц», запатентований Карлом Бенцом 1886 року. Перший у світі самохід, поставлений на серійне виробництво.

⁶ *Бернардинська* – площа в історичному центрі Львова, тепер – Соборна; «*серполе*» – паровий автомобіль, запатентований французьким конструктором Леоном Серполе (1858–1907).

І попри це вдень Агнеля не могла собі дозволити розігнатися по вулицях так, як ночами. Міська влада, особистим підписом президента міста, заборонила їздити Львовом зі швидкістю більшою, ніж п'ятнадцять кілометрів за годину. Легко, без коливань зазіхаючи на основи суспільності, дівчина не збиралася публічно й нахабно порушувати писані закони. Коли тебе міські кумасі позаочі обзивають курвочкою – то одне. Й зовсім інше, коли викликають приписом до суду чи, боронь Боже, звинуватять у вільному чи невільному вбивстві людини.

Тож Агнеля гасала ночами, не поспішаючи після своїх зустрічей додому та не збавляючи швидкості, як того вимагали правила руху в умовах обмеженої видноти і на поворотах. Живучі на Пекарській, добре вивчила центральну частину Львова, знала, де напевне не зустрінеш о пізній порі людей, навіть випадково, тож розганялася майже на повну, до двадцяти. Американський двигун вкупі з шинами на товстій гумі робили рух її «Бенца» майже безшумним, а світло спеціально замовлених фар було яскравішим, ніж у більшості подібних автівок. Тому, розтинаючи львівську ніч, рухалася, мов привид, маючи змогу бачити далеко вперед.

Щоправда, цього разу нічні перегони з самою собою настрою не додали. Не дуже добре попрощалася з Францем, бо того, виявляється, налякав-таки її друг та покровитель. Думала дорогою, як би пояснити різницю між її ліжком та її приватним життям, й гадала, чи зрозуміє. Ні – доведеться прощатися, хоч напевне буде скандал. З цих клопітких думок перескакувала на зовсім уже невеселі – погрози, про які доведеться розказати батькові, і той неодмінно захоче обмежити доньчину свободу.

Забагато, ох, забагато всього того раптом стало в її житті...

Завернувши, нарешті, на Пекарську, Агнеля трохи скинула швидкість. У двір навіть серед білого дня слід було вважати, аби заїхати вправно. А сьогодні ще й ніч на диво темна: ані тобі місяця, ані зірочок.

Діставшись майже самої середини своєї вулиці, вона скрутила праворуч, ще зменшила швидкість, обережно проїхала між двома кам'яницями, одну з яких ось недавно почали перебудовувати й робота кипіла, вона опинилася в глибині дворика, перед брамою. За нею вгадувалися обриси її особнячка, до якого після повернення з Америки планувала прибудувати другий поверх. Заїхавши туди та опинившись нарешті в себе у дворі, дівчина натиснула на гальма й скинула шкіряний водійській шолом – окулярів не вдягала, без того темно.

Попереду у світлі фар майнула темна постать.

Несподіванка змусила здригнутися. Згадалися всі страхи, котрі крутилися в голові, поки їхала сюди. Враз зникло бажання раптово померти ось так, на двадцять другого році, й хай би життя з віком ставало дедалі нуднішим – у смерті не знайде кращого. Та коли розгледіла, нарешті, кого видерли з вересневої ночі білі промені, зітхнула полегшено, вилаявши себе:

– От дурепа!

– Хто? – почувла у відповідь і вже не стримала реготу, зрозумівши: сказала то вголос.

– Я про себе, – мовила Агнеля, недбало кидаючи шолом на переднє крісло, навздогін полетіли шкіряні водійські рукавиці.

Труснула головою, намагаючись дати лад скуйовдженому під шоломом волоссю, поправила його рукою, пояснила:

– Ти наче з-під землі.

– Злякалася?

– Трохи. Не чекала тебе тут зустріти, ще й серед ночі. Мабуть, щось трапилося.

– Треба поговорити.

– Проти ночі? – повторила Агнеля. – Почекати це не могло?

– Якщо я тут, значить, не чекає.

– Гаразд. Зажди, заїду автівкою далі.

Врешті-решт, це вже якась пригода – гості вночі.

Розділ перший

Ранкова газета для Климентія Кошового



Була неділя, і можна не спішити на службу.

У такі дні Клим дозволяв собі повалитися в ліжку зайву годину, а то й трохи більше, переглядаючи пошту, яку не встигав розібрати за останній час. Він вів активне листування з юристами, отримуючи поради та консультації з приводу того, що треба знати та освоїти, аби нарешті отримати ліцензію та відкрити у Львові приватну адвокатську практику. По-хорошому, слід було кинути все та поринути з головою в науку, студіюючи законодавство й право Австро-Угорської імперії, аби потім пройти потрібні комісії та нарешті почати працювати за фахом.

Інший правник за інших обставин так і вчинив би. Наприклад, у схожий спосіб зміг досить швидко, як для емігранта, отримати всі необхідні документи його старший товариш Євген Сойка, обіцяючи при потребі посприяти в цьому й Климові. Через те три роки тому Климентій Кошовий, тоді – київський адвокат, якому щойно зрівнялося тридцять, вирішив їхати з рідного Києва саме на Захід, до Львова.

Вірніше – тікати: захищаючи заарештованих царською охранкою українських друкарів-підпільників, Клим сам опинився за ґратами. Тиждень провів у казематі Косого капоніра, де його, крім усього іншого, побили, і лише зусиллями батька, відомого київського правника, ще й члена колегії адвокатів Назара Кошового, йому вдалося видряпатися. Після того Климові дали двадцять чотири години, аби залишити Київ. І він, маючи при собі лише саквояж із запасною сорочкою, парою білизни, кількома улюбленими пригодницькими романами та бритвою з помазком, позичив сто рублів й купив квиток до Львова – ще раніше листувався з Сойкою й кілька разів отримував запевнення в тому, що може приїхати в будь-який момент.

Ось так Клим став емігрантом. Ще й без копійки за душею: позичену «катеринку» потягнули в перший же день просто на львівській вулиці, а Сойка не допоміг. По-перше, за збігом обставин його вбили напередодні приїзду Кошового у квартирі, котру він винаймав у будинку на початку вулиці Личаківської. А по-друге, Клим незабаром дізнався – Сойку не вільно було згадувати в пристойних компаніях. Він виявився кимось на кшталт таємного агента, котрий відстоював не лише у Львові, а й за його межами інтереси москвофілів. Ті, своєю чергою, прихищали біля себе різні терористичні групи, бо мали в місті та суспільстві досить значний вплив. Тож не дивно, що саме дружні Сойці проросійські сили забезпечили йому всі необхідні для легалізації адвокатської практики дозволи й патенти.

Подібним шляхом Клим йти не збирався. Тому пішов іншим, кружним, непростим, зате – певнішим. Звісно, в разі, якщо вдасться пройти той шлях до переможного кінця. Отримавши вид на проживання, Кошовий влаштувався помічником нотаря в контору «Штефко і партнери» на вулиці Шевській. Її заснував трохи більше чверті століття тому такий собі Степан Якович Штефко і на даний момент партнерів, про що зазначала вівіска, не мав. Колись вони справді були: пан Штефко з колегами створив невеличку юридичну фірму, котра захищала в австрійських судах інтереси передусім українців, чи, як їх тут називали, *русинів*. Сам старий

нотар відтоді був незмінним членом абсолютно всіх політичних, суспільних та культурницьких спільнот, довкола яких єдналися ті, хто поділяв погляди народовців. І навіть були часи, коли «Штефко і партнери» квітнули буйним квітом. Нині пан Штефко давно розсварився на політичному ґрунті з усіма партнерами. Контора ж не те щоб занепадала, але трималася на старих клієнтах, не залучаючи активно нових.

Залишити свою практику старий нотар не мав кому. Хотів працювати, доки протяги не доконають остаточно. А тоді продасть її і матиме святий спокій. Діти, син та донька, не виявляли до юридичних практик жодного інтересу. І хоч сам пан Штефко, благовидий, сивочолий та сивобородий, завжди вдягнений з голочки, не раз обмовлявся – досяг, чого хотів, і може помирати спокійно, все ж плекав надію передати комусь свою справу.

Нового помічника на той час, коли Клим постукав у двері й попросився на службу, старий нотар спадкоємцем не бачив, зваливши на нього всю можливу й неможливу чорну роботу. Проте цим самим, як не дивно, надав Кошовому дуже велику послугу: розбираючись у численних паперах, Клим освоював тутешнє право на практиці. Оскільки до навчання завжди був гарячий, вже за рік почувався впевнено й вже міг заступати свого начальника, причім – досить успішно. Бо пан Штефко хворів чим далі, тим частіше, і якби не помічник, контора б здебільшого стояла замкненою.

Два роки тому Кошовий прославився на весь Львів, допомігши кримінальній поліції розкрити злочин, моторошні подробиці якого не могли перебільшити навіть схильні до цього газетярі. Після того «Штефко і партнери» стала досить популярною. Тож старий нотар змилостивився й дав помічникові карт-бланш: Клим почав заміщати свого начальника майже завжди. Панові Штефку для того не конче було хворіти – він просто волів сидіти вдома, хіба вибираючись щодня по обіді на прогулянку. І то, коли не сипав дощик, не гуляв вітер чи, Боже збав, не кусав мороз. Фактично Кошовий став управителем, йому підняли платню, й нарешті він зітхнув з полегкістю – повернення адвокатської практики стало реальністю.

Жив Клим там же, в будинку під номером дев'ять на вулиці Личаківській. Зайнявши помешкання на другому поверсі, в якому до нього жив Євген Сойка і в якому ж знайшов свою смерть, Кошовий отримав дві досить просторі кімнати – спальню та залу, котра водночас слугувала кабінетом. Тут були кухня, ванна кімната, ватерклозет. Вид із вікон був не найкращим: виходили в двір, бачити можна було лише стіну та будинки навпроти. Та в цьому була своя перевага – не чути гуркотіння й дзенькоту трамвая, чия колія пролягала точно по середині вулиці й досі драгувала мешканців, вікна яких виходили назовні. І це, як виявилось, була не єдина вигода його житла.

Зараз, чекаючи на недільну пошту, Клим стояв у халаті перед дзеркалом. Звідти на нього дивився хай не дуже виспаний, але жвавий чоловік тридцяти трьох років. Русяве волосся утримувала спеціальна сіточка, щоб не тріпалося: Кошовий старанно стежив за зовнішністю й вважав себе чепуруном. Хоч не дуже любив збирати візитки, досить було просто охайного, чистого й по можливості – модного одягу. Халат, туго перев'язаний по талії, все ж не облягав увесь тулуб, прикриваючи худорлявий, але на повірку – міцний торс. Атлетом Кошовий не був, горою м'язів похвалитися не міг, та регулярно підтримував форму, навідуючись у гімнастичний клуб й час від часу поновлюючи уроки боксування. Такої фізичної підготовки йому цілком вистачало.

З тоненькими вусиками було покінчено раз і назавжди. Тепер Клим носив густі вуса, котрі акуратно підрізавав манікюрними ножицями вздовж верхньої губи та по боках. Після роздумів Кошовий відмовився від борідки, хоча попервах мав намір завести її. Так, на його думку, зможе стати подібним зовні до Атоса, яким він уявляв собі одного з героїв Дюма, чийми романами захоплювався далі, – і хай там говорять, що серйозним чоловікам не личить того читати.

Клим вважав: читати вигідно всім, незалежно від того, що саме обирає для читання людина. Він та подібні до нього – авантюрні романи європейських й американських авторів,

коло спілкування пана Штефка – публікації пана Франка, середовище москвофілів⁷ добувало собі російські романи, а жінки напевне насолоджувалися творами Джейн Остен, Шарлотти Бронте чи новішими історіями⁸, авторки яких живі та процвітають, створюючи їх одна за одною для забави чи повчання панянок.

Кінець кінцем, думав він, не читаєте книжку – прошу дуже, є «Нові моди». Не одні, пропонується маса інших періодичних газет чи журналів. Лише для жінок у Львові їх друкувалося кілька десятків, і ледь не в кожному публікували оповідання на різні актуальні теми. А були ж іще товсті, навіть деякі – в кольорах, часописи для власників собачок, котиків, автомобілів, ще – для квітників, городників, кондитерів. Кошовий вперто вірив у силу друкованого слова. Саме ця віра три роки тому змусила його взятися за справу київських друкарів, котра дуже скоро змінила його життя, як він уже вважав, назавжди. Якби книжки, газети чи журнали не мали жодного впливу чи їхнє значення для неосвічених, як вважалося, мас було б мінімальним, із ними б не боролися, їх би не забороняли і, навпаки, не бралися за поширення.

На цьому ґрунті Клим сперечався із Басею найчастіше.

Стоячи перед дзеркалом і підправляючи принагідно кінчики вусів, він водночас бачив позад себе, як та, зібравши з ліжка всі подушки й примостивши їх собі під спину, приміряє нові віскозні панчішки, прозорі, але не тілесного кольору – темнуватий відтінок робив шкіру смаглявою. Бася саме натягнула панчохи на праву ніжку і тепер, напівлежачи, ще й впершись ліктями в подушки, випростала її догори та погойдувала, милуючись і водночас дражнячи Кліма. Адже точно знала, що мужчина дивиться на її відображення в дзеркалі. Видовище, мусив визнати Кошовий, того вартувало – дівчина, крім панчохи, мала на собі шовкову сорочечку з мереживом, одна бретелька якої сповзла з повнявого округлого плечика, а край, без того не надто довгий, збився майже до верхньої частини стегон. Ще трохи, крапельку – й відкриється зовсім все. Смикнулося праве віко.

Саме так майже рік тому вони познайомилися з Басею Райською. Сталося це в ратуші, на прийнятті з нагоди, якої Кошовий уже й не міг пригадати. Дівчині здалося, що незнайомий пан багато собі дозволяє, отак, при людях, підморгуючи їй, наче вона якась хвойда з Городоцької. Довелося дуже перепрошувати й пояснювати: то нервовий тик, наслідок спілкування з жандармським слідчим у київській політичній в'язниці. Під час одного з перших допитів його вдарили головою об муровану стіну. Відтоді око сіпає, не дає спокою, і як позбутися клопоту, Клим не уявляв. Єдина розрада – тик міг бути сильнішим, слабшим, а бували такі дні, коли правий очний кутик узагалі не нагадував про себе.

Панночка милостиво пробачила його, ще й пожаліла. Назвалася Барбарою, відразу попередивши: наполягатиме, аби пан Кошовий звертався до неї Бася. Не лише тому, що ім'я, наділене батьками при хрещенні, видавалося дівчині надто важким. «Скажіть, от признайтеся чесно – хіба я схожа на Барбару!» – кокетувала вона, при тому промовляючи «Барбара» навмисне грубувато, навіть тягнула «р-р-р», нагадуючи грайливого бешкетника-песика. Як Клим пересвідчився згодом, Бася дійсно грала або – намагалася грати за першої-ліпшої нагоди, бо вважала: акторка має бути такою всякий раз, коли на неї дивляться. Лише у вузькому колі близьких людей лицедій може дозволяти собі трохи побути собою. А ще краще – наодинці, коли ніхто не бачить.

Юна Бася Райська була рівно на десять років молодшою за Кліма і служила в театрі «Колізей». До Львова переїхала зі Станіслава й чесно призналася: затримуватися тут надовго не має наміру. Амбіції дівчини сягали Варшави, Відня, Берліна й Парижа. Щойно Кошовий

⁷ Середовище москвофілів – мовно-літературна і суспільно-політична течія серед українського населення Галичини, Буковини й Закарпаття у 1819 – 1930-х рр. Обстоювала національно-культурну, а пізніше – державно-політичну єдність з російським народом і Росією.

⁸ Джейн Остен (1775–1817) – англійська письменниця, авторка реалістичних «звичаєвих» романів; Шарлотта Бронте (1816–1855) – англійська поетеса, романістка. Твори обох широко перекладалися в Європі.

пересвідчився, що стосунки з Басею стають серйозними і zarazом серйознішають наміри, не на жарт злякався – якщо енергійній рудій красуні раптом стане замало Львова, вона потягне його за собою далі, закрутивши у власному вирі. Клим із його скромними статками й не менш скромними можливостями навряд чи зможе задовольняти всі потреби подруги й відповідати всім її вимогам. А отже, рано чи пізно Бася Райська залишить його, промінявши на черговий вдалий ангажемент.

Не те щоб Клим дуже сумував. Бо життя – воно таке: люди сходяться й розходяться. Трапляються випадки, коли краще вчасно піти різними шляхами, аніж далі триматися разом, старанно роблячи вигляд, що все добре, дратуючи одне одного та заважаючи. Тут могла скластися інша ситуація, якої він ніколи за своє не таке вже довге, але разом із тим – не надто вже й коротке життя намагався уникати. Натура Кошового опиралася тому, аби його використовували проти його волі та у власних інтересах. А використавши, лишали на узбіччі.

Це поширювалося й на стосунки з жінками. Тож до зустрічі з Басею й початку роману, котрий триває досі, лиш минув стадію залицяння та делікатних поцілунків, Клим не бачив нічого непристойного у своїх нерегулярних візитах до повій. Там, принаймні, все чесно. Кожен знав, чого від нього хоче інший. Пестощі жінка міняла на корони, й обоє лишалися задоволеними.

Бася Райська уже незабаром після першого знайомства призналася у двох речах.

Перша – короткий час була коханкою добродія, котрий тут, у Львові, влаштував їх ангажемент. Стосунки для жодного з них нічого особливого не значили, тож болісного розриву не сталося: просто одного разу благодійник попередив, що прийде з іншою дівчиною, а Басю це зовсім не здивувало й не образило. На той час вона хоч не мала головних ролей у театрі, проте завжди могла бути задіяна в масових сценах чи грала служниць головних героїв або дурнувятих подружок героїнь. Поки це її задовольняло, та Кошовий не мав сумніву: досить скоро Бася здивує всіх, хто її знає, зубами видерши собі хай не відразу головну, але вже точно – не другорядну роль у черговій п'єсі.

Друге зізнання дещо потішило його самолюбство. виявляється, та зустріч у ратуші була не випадковою. Час від часу про Климентія Кошового згадували як не газети, так у різних поважних товариствах. Його роль у викритті російської терористичної групи три роки тому в місті досі не забули. А історія з привидами Чорної пані, де помічник нотаря теж виявився не останньою особою, так само згадувалася й додавала певної пікантності. Через те Бася зробила несподіваний для Кліма висновок: він – та сама важлива та впливова особа, поруч із якої – і за яку! – дівчині варто триматися.

Кошовий зацікавив собою юну руду особу. Й дотепер удовольняв дівочу цікавість.

Спершу Клим ще намагався якось приземлити Басю, доводячи – він зовсім не той герой, котрого вона створила у власній уяві. Та згодом вирішив, що краще не опиратися. Має дівчина певні фантазії – Бог у поміч. Аби лиш не розчарували, й невинуваті сподівання не вихлюпнулися на нього та весь світ негативом.

До того ж віднедавна страхи минулися. Бася раптом знайшла спосіб підкорити всю Європу, лишаячись при цьому у Львові. Дівчину швидко, серйозно й, здається, надовго, як не назавжди, захопило кіно. Якщо раніше Клим відвідував сеанси вряди-годи, то з Басею не пропускав жодної фільми в «Рембранті», «Сінефоні» та інших електричних театрах⁹, котрі справді останнім часом множилися у Львові, мов гриби, й, здається, потроху складали серйозну конкуренцію театральним майданчикам. Крім кіно, Бася частенько тягнула Кошового на Піскову гору, де вже не перший сезон працював справжній американський луна-парк, і в ресторані, розміщеному поруч, складно було зарезервувати вільний столик. Бася переконливо доводила: нове століття буде триматися саме на розвагах, живляючи десь почуте й підхоплене

⁹ «Рембрант» – одна з перших назв кінотеатру.

слово «індустрія». Кошовий не був певен, що дівчина вповні розуміє його значення, та все ж не заважав вкручувати словечко в розмову, коли треба й коли не треба.

Дівчина могла годинами, без перерви говорити про те, як кіно швидше за театр чи цирк долає кордони й робить актора відомим. Бо їхати на гастролі театральною трупкою – дорого, гамірно, та й не всіх візьмуть. Знаменитими стають лише прими, і то – один раз. Вони ж не можуть зіграти однаково добре в кожній виставі, і Дездемона сьогодні не буде в їхньому виконанні такою ж самою, як та ж сама Дездемона – за рік чи навіть за місяць. Кіно ж знімається на плівку, й мить стає вічністю. Якщо ти зіграєш добре один раз, глядачі бачитимуть це знову й знову. А копії фільми легше показувати по всьому світі, аніж морочитися всякий раз із громіздкими театральними постановками.

Поки що Бася лише будувала плани щодо кіно, водночас жваво цікавлячись усім, що його стосувалося. Так Кошовий дізнався зовсім недавно: тут, у Львові, наступного року планують закласти власну кінофабрику, аби знімати свої фільми та крутити їх по всій Європі. Інакше не можна, бо треба ж заробляти гроші, вкладаючи їх у нові стрічки. Кіно без акторів не буває, і Бася серйозно націлилася стати однією з зірок. Її побачать на екранах Варшави, Відня, Берліна й Парижа. Напевне зачаруються, запрошення підуть наввипередки. Ось який склався в неї план підкорення світу, й проти цього Клим не заперечував.

Хіба наполягав: блискуча акторська гра не дається без знань та досвіду. Все це разом дають книжки, котрі зовсім не заважають акторці робити кар'єру й, за великим рахунком, є такою самою розвагою, як перегляд чергової фільми. До того ж на екрані говорити нічого не треба, кіно недарма називають Великим Німим. Але ж доля акторки – не лише стояти перед камерою та зображати радість, горе, жах чи пристрасть. Треба виходити в світ, і тут простим відкриванням рота не обмежишся: люди захочуть почути, як і що ти говориш. Не маючи досвіду читання, будь-чого, хоч товстих романів, хоч легеньких журналів, скласти про себе враження як про гарного освіченого співрозмовника буде ох як не просто.

Бася прохолодно ставилася до романів. Зате журнали та газети, особливо там, де публікували новини про моду, світське життя й кримінальну хроніку, дівчину цікавили. Дивний для молодшої особи інтерес вона пояснювала тим, що хотіла б грати в кіно фатальних красунь. А історії таких героїнь можна знайти передусім у кримінальних новинах, бо саме через них, на Басине переконання, навіть найсильніші чоловіки втрачають голови та стають здатними на шалені й безглузді вчинки. Саме тут вона вбачала причину всіх, або майже всіх, злочинів, про які пишуть, а особливо – не пишуть газети.

Кошовий навіть не намагався переконати її у зворотному. Хоче так думати – хай собі. Жодного горя тим не заподіювала ані собі, ані іншим. Міг би довести, що це на завжди так. Але не вважав, що обговорення новин кримінальної хроніки – предмет для щоденних розмов із жінками, котрі у своєму повсякденному житті далекі від злочинного світу й ніколи, здається, з його реаліями та звичаями не познайомляться близько.

От і слава Богу!

Бася саме взяла другу панчошу й підтягнула до себе ліву ногу, як у двері спершу подзвонили, а потім, ніби для певності, ще й делікатно постукали.

– Хто це так рано, Климе? – здивовано запитала Бася, про всяк випадок витягнувши обидві ноги, підсмикнувши край сорочечки й прикривши себе краєм ковдри.

– Поняття не маю, – низав плечима Кошовий, торкнувши себе пучкою пальця за віко, яке знову легенько сіпнулося. – Неділя, я нікого не чекаю. Хіба за тобою хтось тут спеціально шукав.

– За мною не треба шукати. Всі знають, що з липня я часом лишаюся ночувати в тебе, – цвірінкнула Бася й додала: – Хто б там не був, не барися. Ми збиралися поснідати в новій віденській цукорні біля готелю Жоржа ¹⁰.

Ранковим візитером виявився Веслав Зінгер, і назвати його гостем було б надто сміливо з Климового боку.

Цей череватий єврей, котрий, хвилюючись, пітнів, тож у таких випадках витирив лице завжди чистою, але при тому – постійно жмаканою картатою хусткою. Часом, захопившись, міг незграбним жестом скинути з голови незмінну ярмулку, відкривши на загальний огляд проплішину ідеально круглої форми, яку, мов клумбу, обсідали рідкі кущики волосся на видовженому черепі. Пан Зінгер був домовласником, жив із дружиною на другому поверсі й давно дбав лише про себе: діти роз'їхалися, облаштувавши власне життя. Про їхні успіхи чи, навпаки, втрати домовласник ніколи не говорив із пожилцями. Принаймні з Климом – так точно. У їхніх непростих стосунках Веслава Зінгера цікавило зовсім інше.

– Доброго ранку, пане Кошовий, – привітався домовласник.

Клим мимоволі затягнув пояс халата тугіше. Зінгерів тон не віщував нічого доброго, а привітання прозвучало, немов прихована погроза. Кошовий чувся незатишно, стоячи перед людьми отак, у халаті, не кажучи вже про спідню білизну. Мав таку рису ще до того, як опинився за ґратами. А після того як постояв перед тюремниками спершу в кальсонах, потім – узагалі без них, став відчувати тиху паніку всякий раз, коли виникала необхідність роздягатися при сторонніх, навіть на огляді в лікаря. Міг би спробувати натягнути під халат хоча б штани. Та надто вже наполегливо добивалися до нього в помешкання ззовні, тож довелося відчиняти в чому був.

– Доброго ранку, пане Зінгере, – відповів він, посміхаючись якомога приязніше. – Чим можу вам служити цього недільного ранку?

– Та Бог із вами, пане Кошовий! – ввічливість домовласника ставала дедалі більш підкресленою. – Навпаки, я приніс вам ранкову газету! Її залишив поштар, тож я вирішив зробити вам таку приємність і доставити особисто.

Зінгер простягнув Климові свіже число «Кур'єра Львовського» ¹¹, ще й зробив при цьому легкий уклін. Приймавши гру, Кошовий так само вклонився, взявши газету.

– Хто там прийшов? – долинуло зсередини, і Клим, приклавши правицю зліва, де серце, промовив:

– Дуже перепрошую, пане Зінгере, я за мить повернуся.

Зайшовши в спальню, віддав газету Басі, котра ще сиділа на ліжку, прикрившись ковдрою щільніше, сказав:

– Займи себе якийсь час, мила, я скоро, – після чого таки підхопив зі спинки крісла штани, заліз у них, застебнув і отепер став почуватися краще та впевненіше.

Повернувшись назад до передпокою та прикривши за собою на ходу двері, Кошовий широко посміхнувся до Зінгера, котрий терпляче стовпів у дверній проймі:

– Даруйте. Це дуже мило з вашого боку – взяти на себе роль поштаря.

– То ви з мене знущаєтеся, пане Кошовий.

Це було не питання – домовласник сказав, ніби оголосив вирок.

– Та ну вас, пане Зінгере! З чого ви це взяли! – вигукнув Клим, уже розуміючи, про що зараз піде мова й до чого слід готуватися. Навіть подумки виробив лінію захисту, бо подібні розмови за три роки, що він мешкав тут, траплялися регулярно.

¹⁰ Готель Жоржа – готель у Львові, яскравий приклад архітектури фешенебельних готелів XIX – початку XX ст. Один із найстаріших готелів міста. Протягом існування неодноразово реконструювався.

¹¹ «Кур'єр Львовський» – щоденна польська газета, котра видавалася у Львові з 1883-го по 1935 рік. Тривалий час у редакції газети працював український письменник, класик української літератури Іван Франко (1856–1916).

Для чогось зиркнувши через плече, так, наче за ним хтось стежить, Веслав Зінгер ступив крок уперед, відштовхнувши черевцем пожилця в глиб передпокою, каблуком штовхнув двері, зачиняючи їх за спиною, витер вкрите росинками поту чоло.

– Пане Кошовий, – почав він. – Я є дуже терпляча людина. За три роки, що ви тут мешкаєте, ви напевне встигли в тому переконатися.

– Віддаю вам належне, пане Зінгере.

– Зловживати – то таким є ваше належне?

Клим, зітхнувши, визнав:

– Я заборгував плату за два місяці.

– За три! – тут же поправив Зінгер. – Ви не платили мені від літа, пане Кошовий! Сказати чесно, ви ніколи не вирізнялися акуратністю, на відміну від інших моїх пожилців. Згадати хоча б пана Соїку...

– Я б радив його не згадувати, – зазначив Кошовий, і Зінгер енергійно закивав, погоджуючись:

– Так-так, покійний пан Генік залишив по собі не найкращу пам'ять у товаристві. Про нього вже забули навіть москвофільські газети.

– Ви цікавитесь їхніми публікаціями?

– Мій... *наш* шимон¹² останнім часом став їх читати. Тож я мав би знати коло його інтересів. Бо він дістає від мене платню, а отже, я маю розуміти, кого тримаю на службі. Тож ви, здається, казали мені, пане Кошовий, ми є тим, що ми читаємо. Так чи ні?

Якось Клим дійсно пробував говорити з домовласником на цю тему. Щоправда, не пригадував, із якого приводу: повертався з бару, де непогано провів час із Йозефом Шацьким, був трохи напідпитку, тож чому понесло – не мав зеленого поняття. Хоча з огляду на це все одно не міг зрозуміти, ким же є непривітний двірник Гнат Бульбаш, чие прізвище цілком відповідало зовнішності. Передусім – бульбастому, постійно червоному носові. Алкоголем двірник не зловживав, ніс червонили капіляри, і часом Кошовому здавалося – Бульбаш соромиться своєї зовнішності, через те такий сердитий. Втім, скося поглядавав двірник, як виявилось згодом, лише на Кліма, і за три роки, що він відчиняв перед пожилцем браму, ставлення не змінилося. При тому, що Гнат Бульбаш виявився українцем, свого у Кошовому вперто не визнавав.

Ну а Клим так і не розкусив політичних поглядів двірника їхнього будинку. Бо донедавна бачив у Бульбаша лише примірники «Галичанина»¹³, а вже трохи більше року помітив також неабиякий інтерес бульбастого до чисел «Прикарпатської Русі»¹⁴. Річ у тому, що, як уже давно встиг розібратися Кошовий, автори «Галичанина» повсякчас декларували лояльність русинів до австрійської влади, тоді як на сторінках «Прикарпатської Русі» русинів закликали духовно єднатися з Російською імперією, адже їхнє коріння – саме там. Що було близьким їхньому двірникові, Клим дотепер не розумів, але чудово уявляв собі, яка каша заварилася зараз у його уквітчаній бульбастим носом голові й до чого все те рано чи пізно може призвести.

Навряд чи до чогось доброго.

Заспокоювало Кошового хіба те, що двірники в Австро-Угорщині, зокрема – у Львові, не мали жодного соціального та суспільного впливу, як, наприклад, у Російській імперії, включно з його рідним Києвом. І ще – міські пролетарі однаково погано ставилися до нього як у Києві, так і у Львові, мабуть, тонко відчуваючи чужого. Тож тривожних дзвіночків не чув, регулярно наділяючи двірника шперою¹⁵ всякий раз, як повертався додому пізніше десятої вечора.

¹² Шимон – двірник.

¹³ «Галичанин» – щоденна газета москвофільської орієнтації у Львові, виходила в 1893–1913 рр.

¹⁴ «Прикарпатська Русь» – газета проросійської орієнтації, нелояльна до австрійського уряду, остаточно закрита з початком Першої світової війни.

¹⁵ Шпера – дрібна монета.

Проте навряд чи зараз Зінгер мав намір заходити з пожилцем у дискусію, з'ясовуючи, ким же насправді є двірник їхнього будинку. Бо відповіді не чекав, перейшовши в атаку:

– На совісті вашого попередника, пана Сойки, є багато чого лихого. Але аж ніяк не борги за проживання. Він не дозволяв собі затримувати платню навіть на день, не кажучи вже про місяць. І ви, пане Кошовий, то дуже добре знаєте!

– Але ж і я завжди розраховуюся, пане Зінгере! – вибухнув Клим. – Ви говорите так, наче я винен вам за всі три роки, що мешкаю тут!

Тепер домовласник примружив очі й повів далі скрадливо:

– Пане Кошовий, ми обоє знаємо: на той час, коли ми домовлялися з вами, ви не без допомоги вашого колеги пана Шацького скористалися ситуацією на свою користь. Так, на той момент я не міг би знайти собі нового пожилця замість пана Сойки, бо хто захоче мешкати там, де зовсім недавно вбили людину. Через те ви дістали від мене суттєву знижку. Відтоді я не збільшую вам плату за проживання, бо маю добре серце, ціную домовленості й, між нами кажучи, мені навіть приємно, що в будинку живе знаменитість. Проте, – він багатозначно підніс вказівного пальця до стелі, – ви зловживаєте моїм добрим до вас ставленням.

– У мене трапляються різні ситуації з грішми.

– І я то знаю та розумію, – погодився Зінгер. – Ще терпів затримки з грішми раніше. Тепер же, коли у вас фактично оселилася ця молода особа, пані Бася, ви не просто перестали платити. Ви не сплачуєте за двох, пане Кошовий! – домовласник знову підніс голос. – Одного разу ви зволили приїхати з пані Басею на таксі! Ви знаєте, скільки коштує одна така поїздка? Та знаєте, самі ж платили! Ви маєте такі гроші, витрачаєте їх, натомість винні мені за три місяці й робите невинне, навіть ображене обличчя! Не кажучи вже про те, що утримувати молоду пані, виконувати всі її забаганки так само влітає в кругленьку суму! Й ви мені говорите – не маєте за душею ані ламаної корони?

Настала черга Кошового мружити очі та стишувати голос, зиркнувши при тому через плече на причинені двері.

– Пане Зінгере, тут ви праві. Панянки, подібні до пані Басі, справді потребують грошей. Не вимагають, наголошую – саме потребують. Зверніть увагу, різниця є. Бо ви ось щойно самі обмовилися: приємно, коли поруч живе знаменитість. Хай вжили це слово на мою адресу. Чого моя скромна персона напевне не заслуговує.

– Йой, то ви так любите, аби вас нахвалювали! – Зінгер скривив кутик рота в іронічній посмішці.

– Пане Зінгере, а чи знаєте ви, що особа, відома вам як Барбара Райська, уже за рік засяє зіркою кіно? І місце, де вона мешкає, стане чи не найпопулярнішим у Львові? Уявляєте, яким престижним стане сусідство з акторкою? Як буде охоронятися це місце й наскільки ви зможете підняти плату за проживання для інших?

Кожну фразу Клим вбивав у голову Зінгера, неначе цвяхи, бачачи, як домовласник спершу неабияк губиться, а потім – прозріває просто на очах. Причому сам Кошовий не вірив жодному своєму слову, передусім виграючи час та судомно думаючи, де б роздобути найближчими днями потрібну суму, аби перекрити бодай місячний борг.

– Ви це серйозно, пане Кошовий? – запитав домовласник з придихом.

– Авжеж, пане Зінгере. У Львові незабаром запрацює власна кінофабрика. А пані Бася – ідеальна для виконання ролей фатальних красунь у фільмах про розбійників.

Зінгер знову витер спітнілого лоба, замислено почухав потилицю.

– Ну, якщо ви так кажете... Знаєте, то напевне є вкладення... Треба ж мати трохи клепки, дивитися наперед...

Він міркував уголос, ще не вирішивши, що саме хоче сказати, й Кошовий подумки святкував перемогу. Хай невеличку, локальну, проте можливість для маневру все ж дістав. Але перш, ніж домовласник прийняв остаточне рішення й зібрався проголосити його, з-за дверей, з

глибини помешкання долинув переляканий, відчайдушний, сповнений, здавалося, всіх страхів та всього лиха світу крик Басі:

– А-а-а-а! Боже! Боже! Ні! Ні! – й відразу пронизливе, немов клекіт підстреленого лебедя: – Кли-и-и-и-ме!

Розвернувшись, смикнувши на себе двері, Кошовий кількома стрибками опинився у спальні. За ним, сопучи, сунув Зінгер. Попри побоювання, крізь прочинене й запнуте тонкою завісою вікно другого поверху не забрався лиходій. Жодного іншого потойбічного чудовиська тут також не було. Бася сиділа на ліжку, як її залишив Клим. Перед нею лежала ранкова газета, розгорнута на сторінці кримінальної хроніки. Побачивши Кошового, дівчина підхопила газетний аркуш, розвернула його писаним так, ніби Клим міг прочитати зі свого місця, потрусила газетою в повітрі, повторила:

– Боже! То жах! То кошмар, Климе!

– Ти налякала, – випалив він, тут же спитавши: – Що сталося?

– Радомська... Агнешка Радомська... Агнеля... Мертва... У власному авто...

– Докаталася! – вигукнув Зінгер.

Аж тепер вгледівши чужого чоловіка, Бася рвучко натягнула ковдру, прикрившись до самих плечей, і, тримаючи її так, за краї, вигукнула:

– Її знайшли мертвою рано-вранці! Сьогодні! На Пекарській, у своєму дворі, у власному автомобілі! Пишуть – вбили! Задушили!

Кошовий озирнувся на Зінгера. Домовласник, зрозумівши, що, попри їхні чоловічі суперечки, зараз порушує правила пристойності, позадкував і вийшов, зачинивши за собою двері.

Тільки тоді Клим ступив до ліжка й взяв ранкову газету, ще остаточно не розуміючи, чим нагла смерть відомої своєю ексцентрикою доньки бориславського нафтовика так налякала його подругу.

Розділ другий

На похороні було людно



Мертва панна оселилася з ними.

Принаймні, таке враження склалося в Кліма протягом наступних днів, поки Бася разом із усім, як запевняла вона, цвітом Львова сумувала та готувалася провести трагічно загиблу в останню путь. За цей час подруга говорила лише про Агнешку Радомську, тож не дивно, що Кошовий відчував: вона, хай померла, знаходиться в його помешканні третьою. Дійшло до абсурду – виходячи ранком із спальні до ванної, Клим мимоволі рухався обережно й скрадливо, немов боявся нашттовхнутися на мертво тіло й, чого доброго, потурбувати його.

За життя Клим не знав убитої особисто. Донька рано овдовілого бориславського нафтовика мала зовсім інше коло повсякденного спілкування, ніж помічник українського нотаря, до того ж – емігрант. Навіть при великому бажанні не зміг би згадати, як виглядала небіжчиця за життя. Звісно, кілька останніх років він чув про неї, бо пані Агнеля, як її називали частіше, не сходила зі шпальт популярних львівських видань. Та її ескапади не привертали увагу Кошового. Як не цікавила його персона багатої ледь не від народження молоді особи. Хіба що, на глибоке переконання Кліма, всі ці гучні приводи для обговорення вона давала суспільності не через погане виховання, а лише щоб розвіяти нудьгу.

Досягнувши вершин завдяки батьковим статкам, подібні до Агнешки Радомської діти не знають, чого треба прагнути в житті й до чого себе пристосувати.

Парадокс ситуації був у тому, що й Бася Райська не могла похвалитися особистим знайомством із небіжчицею. Тим не менше, молода акторка намагалася бути там, де можна побачити свого кумира чи бодай щось почути про нього. До знайомства з Кошовим могла відмовити собі в ситній перекусці, аби лиш відкласти потрібну суму й зайти з тими грішми до модного салону, який тримала пані Агнеля. Там можна було не лише замовити собі нову сукню, таку, в яких уже два тижні ходить весь Париж, а й придбати фірмовий дамський журнал – його редакцію теж утримувала Радомська, поза сумнівом – татовим коштом, батько не шкодував їх для доньчиних забав.

Кошовому довелося двічі чи тричі супроводжувати приятельку до салону з претензійною назвою «Модна Агнеля», і, на його щастя, Бася всякий раз губилася перед вибором, у результаті прощаючись із твердим наміром подумати. Щоправда, після останнього візиту вона таки зробила замовлення, яке Клим, стиснувши зуби, оплатив, в останній момент вирішивши не нагадувати коханці, що має доволі невеликий банківський рахунок. Відкрив його не з метою покласти зайві кошти під відсотки – там не було особливо на чому тим відсоткам наростати. Зробив це швидше задля самоповаги. Назвав це терапією: мовляв, і він банківський клієнт. Омріяну сукню доставили до нього на Личаківську зовсім недавно, Бася навіть вирішила віддячити за подарунок, після чого Кошовий, лежачи на спині й віддихавшись, подумки визначився: зрештою, що таке гроші... Ну, варте воно того, варте, варте!

Її Бася й вбрала на похорон, перед тим закликавши кравчиню, щоб та оздобила вбрання траурним крепом. Задум Басі полягав у тому, аби сукня виглядала дорого й при цьому – не парадно. Кравчиня завітала ще звечора, й повз Климову увагу не пройшло, як Бася час від часу бігає до дзеркала: хотіла переконатися, досить скорботний має вигляд чи ні, дбаючи заразом, аби результат не робив її вульгарною. Звісно ж, Бася потягнула на похорон і Кошового, бо вважала непристойним, підтримуючи певні стосунки з чоловіком, не з'являтися з ним у світі.

У тому, що більшість присутніх на церемонії прощання сприйняли її не інакше як світський захід, Клим переконався на власні очі, побачивши у великому натовпі море знайомих облич. Ховали Агнешку Радомську на Личаківському цвинтарі, й він мимоволі пригадав похорон адвоката Сойки три роки тому. Не більше двох десятків осіб, переважно чоловіки, намагалися триматися один від одного на відстані й робити вигляд, що один одного не впізнають. Зараз же зійшлася сотня чоловіків та жінок, і всі квапилися вітатися з усіма, навіть якщо бачилися за інших обставин не часто. Тим часом надходили ще сумуючі, всі вдягнені багато, ніби справді влаштували на цвинтарі показ нового одягу. Жінки оздобили сукні й легкі пальта чорним мереживом, майже всі чоловіки перев'язали руки траурними хустками, хтось накинув легкий чорний шалик, хтось мав у петлиці скорботну оздобу.

Більшості з них Клим не був представлений особисто, але поза тим упізнавав посадовців із ратуші, депутатів сейму від різних партій, котрі, здавалося, забули на короткий час про розбрат, відомих редакторів, журналістів, акторів, літераторів, правників. Навіть кивнув комісарові кримінальної поліції Мареку Віхурі, ковзнув поглядом трохи праворуч – і побачив її.

Чесно кажучи, Клима це не здивувало. Навпаки, він здивувався б значно більше, якби не зустрів тут Магди. Вдова начальника кримінальної поліції Густава Богдановича була однією з тих, хто підтримував із покійною близькі стосунки, про що Кошовий здогадувався і без розповідей Басі. Різниця між жінками була в десять років, але це не заважало їм за життя триматися на рівних. Навпаки, Магда, якій покійний чоловік не залишив нічого, крім скромного банківського рахунку та казенного житла, напевне була потрібніша багатій пані Агнешці. Подробиць стосунків Клим, ясна річ, не знав. Зате вважав – досить добре вивчив натуру Магди Богданович, аби не виникало сумнівів: вона могла домінувати в їхній парі. Бо справа була лише в досвіді. А його у вдови поліцейського було значно більше, ніж у доньки нафтовика.

Жінку, котра не мала власного помешкання й досі займала апартаменти на першому поверсі готелю «Жорж», та дівчину, в якій є власний особняк на Пекарський та власний автомобіль, рівняла впливовість. Адже Магда тримала в своїх руках секрети всіх без винятку сильних Львова цього, від президента міста, депутатів, банкірів і промисловців до прокурорів та суддів. Через що з удовою Богданович мусили рахуватися, й для неї ніде не було зачинених дверей.

Таким був спадок покійного поліцейського – таємна картотека.

Він збирав її багато років, підключивши за додаткову платню агентів. Вони й розляпали, підтвердивши існування всього цього компромату. Перетворити картотеку на гроші Магда чомусь не поспішала, хоч у Клима час від часу виникала підозра – їй напевне пропонували суми, здатні забезпечити її до кінця життя. Десь мають бути бажані перебрати картотеку з чіпких рученят до хижих лап.

Та, знову ж таки, за припущенням Кошового, розумна жінка усвідомлювала: варто віддати, позбутися цього важеля впливу й певної влади, і кінець життя настане швидше, ніж вона могла собі уявити. Адже в такому разі стане для того нового власника картотеки небажаним й небезпечним свідком.

Утративши її, втратить і захист, котрий надають їй міська поліція та міська влада.

Клим познайомився з Магдою Богданович випадково, в перший же день свого приїзду до Львова. Це знайомство могло перерости в дружбу, тим більше, покровительство пані Магди

було б для Кошового в його становищі корисним. До того ж, дізнавшись від свого чи не єдиного львівського друга Йозефа Шацького про її таємну зброю, Клим перейнявся певною повагою.

Це ж треба вміти: молода вдова, без гроша за душею, не поквапилася знайти покровителя та впасти йому в обійми, щоб забезпечити собі безбідне майбутнє. Навпаки – зуміла поставити себе так, аби зберегти не ілюзорну, а справжню незалежність від забаганок та примх сильних світу цього. Більше того – тримається з ними на рівних та змушує з собою рахуватися. Але при тому не забуваючи шукати чи нового щасливого кохання, чи – людину, котрій дозволить зробити собі подарунок у вигляді, наприклад, власного помешкання, і найкращий варіант – знайти все в одній особі.

Кошовий мав усі підстави вважати Магду сильною жінкою, котра здатна дозволити чи розірвати ті чи інші стосунки з собою лише з власної доброї волі. Тим прикрішим виявилось його розчарування причиною їхньої сварки позаминулої осені. Клим тоді нічого не зрозумів. Тим більше що Магда сама попросила його про допомогу. Треба було в приватний спосіб вирішити делікатну справу, пов'язану з будівництвом на Валовій. Хто ж знав, що після того як назовні вилізли, без перебільшення, огидні таємниці того лиховісного будинку, добрий друг Магди, підприємець Кароль Білецький, відмовиться далі провадити там роботи. І це прямо вдарило по інтересах вдови Богданович.

Парадокс був у тому, що, щиро прагнучи чимшвидше розв'язати проблему свого товариша пана Білецького, вона в результаті мимоволі відкрила скриньку Пандори, змусивши підприємця поставити хрест на забудові. Розуміння того спричинило її розгубленість, котра швидко перейшла в погано контрольований гнів. Звісно, злитися на себе Магда не могла, тому знайшла цапа-відбувайла – Климентія Кошового. Який насправді ж міг зупинитися, розкривши таємницю привида й поклавши край витівкам Чорної пані. Але надмірно цікавий емігрант цим не вдовольнився, результат – не на користь Магди. Ось чому вона замість слів подяки вихлюпнула на Кліма весь жовч, попередивши спересердя: «Боже збав вас хоча б ще раз десь перейти мені шлях!»

Хоча Кошовий і не перешкоджав вдові Богданович ніколи. Хіба переконав її потенційного нареченого, пана Адама Вишневського, поїхати геть зі Львова й ніколи не повертатися. Чим фактично зруйнував матримоніальні плани обох, та вибачало його, що зробив це не з особистих шкурних міркувань. Просто так було правильно – адже Вишневський став загрозою його, Кліма, життю. Й він тоді лише рятувався. Магді нічого не пояснив, бо дав слово Вишневському, але молода жінка все ж підозрювала щось. Тому прикрий фінал історії з будинком на Валовій лише посилив Магдине переконання: Кошовий навмисне створює їй проблему за проблемою.

Відтоді Клим намагався для свого ж блага уникати зустрічей з нею, і йому це вдавалося. Магда ж так само, схоже, викреслила пана Кошового зі списку друзів та навіть знайомих, і його така обставина цілком влаштувала. Проте час від часу нагадував собі – вона може цікавитися ним і далі, не показуючи вигляду, бо хтозна – раптом захоче якимось звести з тим, кого вважає джерелом усіх своїх бід, остаточні, одній їм відомі рахунки. Підставою для таких побоювань було зізнання Магди в тому, що вона приватно збирає про нього різні відомості. Поки Клим не робив нічого такого, що могло б поставити його поза законом. Та, трошки знаючи Магду, не відкидав – за бажання вона знайде будь-який, хай невинний, з точки зору закону, привід, аби зробити його життя нестерпним.

Сьогодні вдова була вся в чорному, від капелюшка до п'ят. Скорботна церемонія напевне змусила Магду відмовитися від новомодних сукенок, котрі, здається, вперше за всю історію людства дозволяли жінкам ходити по вулицях із відкритими кісточками. А найсміливіші вказували кравцям піднімати нижні краї суконь ще вище, мало не до середини литок. Зараз на Магді були строга консервативна сукня, яка запаковувала її від підборіддя до підборів, легке розстебнуте сезонне манто та капелюшок із густою вуалеткою. Климіві раптом закортіло звер-

нути її увагу на себе й подивитися на реакцію. Та в останню мить вирішив не підсилювати без того гнітюче враження – він узагалі погано ставився до жалобних церемоній. Тож повернувся й ступив ближче до гурту, щоб у такий спосіб відрізати себе від погляду, хай навіть випадкового.

Тепер зі свого місця добре бачив того, до кого тягнувся живий ланцюг бажаючих висловити, поза сумнівом, щирі співчуття. Пана Леона Радомського було дуже добре видно саме зараз, коли поруч стояв комісар кримінальної поліції Марек Віхура. Чоловіки виявилися одного зросту й майже одного віку – обом було років за сорок. Дві людини-гори справді кидалися в очі, хіба коротко, по-казенному стрижене волосся поліцейського пожаліла сивина, тоді як пишне волосся нафтового магната втратило первісний колір, ставши геть білим. Обоє мали широкі плечі, тулуби, немов вирубані з однієї гранітної брили недоладним каменотесом, але якщо Радомський привертав увагу кольором волосся, то Віхура вирізнявся серед присутніх густо-червоним кольором обличчя. Це робило комісара схожим на всіх без винятку чоловіків, котрі або постійно п'яні, або живуть у стані жахливого похмілля.

Проте Марек Віхура до алкоголю був цілковито байдужий. Міг собі дозволити часом хіба кухоль світлого пива, смакуючи зі смаженими німецькими ковбасками. Червоне лице чоловік мав від природи: щось сталося з судинами, кров постійно приликала до лица. Коли інші бліднули, Віхура просто ставав рожевим, у такі моменти виглядаючи значно здоровішим. І колір писка – не єдиний приклад того, що зовнішність часом оманлива й не треба приписувати людині чесноти чи вади лиш на підставі наочних ознак. Адже високий, можна сказати – загрозливий зріст та кремезна статура зовсім не свідчили про міцне здоров'я. Навпаки, сімейний лікар повсякчас виявляв у Віхури різні хвороби, додаючи клопотів пані Віхуровій – вона не лише розорялася на ліках, а й витрачала чимало часу, вишукуючи трав'яні збори й вигадуючи чоловікові нові й нові дієти.

З того, що Кошовий вже знав про комісара, виглядало: чоловік змирився, зовсім не втручаючись у перманентний лікувальний процес, дозволяючи медикам та дружині робити з собою що заманеться, натомість спрямовував енергію на службу – комісара не лише боялися злочинці, а й побоювалися колеги.

Вважалося: щойно за справу візьметься Віхура, вона неодмінно буде доведена до кінця. Краще раніше, але кара за скоєний злочин не може бути запізнілою. Злочинець, на переконання комісара, мусив би не докладати зусиль, аби втекти від правосуддя сьогодні, а розуміти невідворотність розплати й покарання. Тож не було нічого дивного ані в тому, що вбивством доньки Леона Радомського займався особисто Марек Віхура, ані в його присутності на похороні по праву руку від невтішного батька.

Тим часом Бася встигла зустріти з десяток знайомих, півголосом обговорити велике горе, яке спіткало всіх, тяжку втрату, наглу смерть Агнелі. Заразом вона ніби між іншим рекомендувала Клима як свого гарного друга, й він світськи кивав, дедалі частіше забуваючи – тут насправді відбувається похорон, а не прийняття. До останнього Кошовий побоювався, що Басі раптом припече висловлювати мільйонерів співчуття особисто, прилаштувавшись у хвіст довжелезної черги бажаючих. Та його пані тут виявилася розумнішою й виказала варту поваги стриманість. Обмежилася тим, що кинула на віко пишної дубової труни грудку землі, пустила сльозу й потім, витираючи кутики очей краєм хустинки, сама тихцем попросила Клима:

– Ходімо.

Того дня Бася не пішла в театр, пояснивши – все залагоджено, там теж сумують, бо завжди чекали пані Агнешку на прем'єрах. Тож решту дня пролежала на ліжку, загорнувшись у плед та без жодної зацікавленості гортаючи журнали. Хіба під вечір погодилася по вечеряти в місті, а повернувшись – швидко вляглася спати, примостившись до Кошового спиною.

А дев'ять днів по тому, коли Кошовий вирішив – усе забулося й місто остаточно поховало свого чергового покійника, до нього в контору на вулицю Сербську завітав Йозеф Шацький.

– Ви вже знаєте, пане Кошовий?

– Що саме?

– Йой, та не дурить мені голову! – Шацький за непереборною звичкою поцмокав губами, витягнувши їх трубочкою. – Я бачу по ваших очах, що знаєте про трафунок пана Сілезького.

– А, ви про це. Так, я читаю газети. Не розумію, однак, чому ви прибігли з цієї відомою всьому Львову новиною спеціально до мене.

Йозеф Шацький не часто ходив, як переважна більшість людей. Прогулянкою для зубного лікаря з Кракідалів¹⁶ було швидке пересування містом. Він міг коли в русі, а коли – й спинившись на хвилику, привітатися зі своїм черговим знайомим, котрих у Йозефа була безліч. І любив хвалькувато повторювати, що знає особисто половину Львова, а інша половина неодмінно про Шацького чула. Коли ж він ніс, мов сорока в дзьобі, якусь чергову львівську *пльотку*, зі швидкої ходи переходив на біг. При цьому частенько засапуючись, але зовсім не бажаючи від того міняти спосіб переміщення себе з місця на місце.

Шацькому з однаковим успіхом давали і сорок, і п'ятдесят років. Не повний, але й не худий. Вже три роки Клим бачив Шацького здебільшого у старому, проте добротному піджаку із довгими полами. Як і весь одяг, включно з сірим довгополим пальтом, піджак був трохи завеликий. Шацький вдягався так навмисне, аби здаватися соліднішим. Маючи невисокий зріст, він у такий нехитрий спосіб намагався виправити природний недолік. Утім, ані Кошовий, ані хто інший не вважав зріст Шацького вадою, хай він зазвичай був нижчий за будь-якого співбесідника більш ніж на півголови, й цього не приховати.

Його кучма сіруватого від початкової сивини волосся лиш збоку виглядала неохайною. Насправді ж за волоссям Шацький доглядав, воно завжди було дбайливо постриженим. Хоча вперто не лягало під гребінець, не збивалося й під капелюхом із широкими крисами. Борода виглядала охайнішою. Видовжене лице Шацького прикрашали м'ясисті, трошки сторчкуваті вуха та прямий, широкуватий, із невеличкою орлиною горбинкою ніс, який він уперто намагався встромити не в свої справи. Часом це допомагало, Клим переконався особисто. Та загалом надмірний інтерес до всього, що відбувається довкола, й неперевершене вміння збирати чутки та плітки Кошовий давно вже пояснив незрозумілою до кінця Йозефовою самотністю.

Трошки знаючи про нестриманість свого друга замолоду, Клим пояснив собі: Шацький, маючи дружину Естер, чотирьох дітей і лікарську практику, чим далі, тим більше боявся розчинитися в цій рутині. Дієва натура протестувала проти одноманітності та розміреності сімейного життя, і в той же час він розумів: хто, як не глава сімейства, подбає про добробут родини. Роздвоєння між бажанням бути в гушчині подій, якось впливати на них, і необхідністю виконувати роль сім'янина часом грало з Шацьким недобрі жарти. В подібних випадках краще, що могло трапитися з Йозефом, – ув'язнення в камері на ніч, аби з ним не трапилося чогось гіршого.

Після такого Естер Шацька, яку чоловік називав не інакше як своєю *фейгале*, могла скрутити Йозефа бубликом, і на деякий час він не ступав далі свого обладнаного в помешканні кабінету. Міг, звісно, вийти на Краківський базар, та далі Опері вже не ступав. Якщо хотів зустрітися – відбивав телеграми Климові або на Личаківську, або – на Шевську, на адресу контори.

Зараз він прийшов без попередження. І ще до того, як заговорив, Кошовий знав, що саме привело, точніше – пригнало Шацького до нього на службу. Лиш не знав ще, для чого Йозефу обговорювати з ним арешт Густава Сілезького за підозрою в убивстві Агнешки Радомської.

Знаючи про нього дуже мало, Клим не хотів би знати більше. В цьому випадку знання могло коштувати життя. Густав Сілезький свого часу допоміг Кошовому в скрутному стано-

¹⁶ *Кракідали* – район Львова, на той час – одна з околиць, котра починалася відразу за Краківським базаром. Був місцем компактного проживання євреїв. Район вважався одним із найбідніших у місті.

вищі, хоча без вигоди для себе не вдарив би пальцем об палець. Займаючи високу сходинку в кримінальній ієрархії Львова, він та його поплічники перекреслювали все, що Клим читав про розбійників у авантюрних романах.

Оспіваним літераторами благодородством тут не пахло. Хто такий Робін Гуд і чим знаменитий, Сілезький та його люди навряд чи знали, а якщо й знали – сміялися. Чи, швидше за все, крутили пальцями біля скронь, саме так ставлячись до історій про те, як грабіжники забирають добро в багатих та роздають його бідним. Стороннім мати справу з особами, подібними до Сілезького, не рекомендувалося, й Кошовий завжди неохоче звертався по допомогу до своїх небезпечних знайомих.

Клим не мав сумніву – руки в Сілезького напевне в крові. Хай тепер, піднісшись на вершини та здобувши авторитет у кримінальному світі, може дозволити собі доручати брудну роботу іншим. Але раніше, замолоду, неодмінно пройшов криваве хрещення. Тож не дуже здивувався, дізнавшись із газет про його арешт за вбивство доньки нафтовика Леона Радомського.

Але не міг уявити мотивів.

Як, де і коли молода ескапістка ¹⁷ могла перейти чи, точніше, переїхати на своєму автомобілі дорогу кримінальному королеві? Що могло їх єднати? Газети обмежились лише сухими повідомленнями, не пишучи подробиць. Аби це було відомо раніше, до того ж – не з преси, а з пліток, Бася напевне переповіла їх Климові раніше за газетярів. Але він особисто знав Сілезького й не розумів, що саме могло на смерть посварити відомого кримінальника та доньку нафтовика. Більше того: в голові не вкладався сам факт їхнього близького знайомства.

Тим часом Йозеф Шацький сторожко роззирнувся, так ніби в тісному приміщенні контори міг непомітно сховатися хтось небажаний, після чого знову поцмокав губами.

– Пане Кошовий, ви багато чого не знаєте. Інакше не поставилися б до важливої новини так байдуже.

– От Господи, Шацький! Не напускайте туману! Чого ж я, по-вашому, не знаю такого, що можете знати ви? І тим більше не розумію, чому я взагалі мав би цим зацікавитись. Поліція зловила вбивцю, значить, мала підстави й докази.

Ще під час першого знайомства чоловіки домовилися: Клим може називати старшого товариша на прізвище, це не виглядатиме фамільярно. Натомість Йозеф підкреслено й демонстративно «панькався» з Кошовим, не даючи труду пояснювати цю забаганку.

– Та я можу все пояснити!

– Не треба мені нічого пояснювати.

Климові чим далі, тим більше кортіло відгородитися від цієї історії, котра, попри його бажання, чомусь уперто не дає спокою.

– Тепер обідня пора. Чи можу я запросити вас до «Монополю», пане Кошовий?

– Ні! Тільки не до «Монополю»!

Протест вирвався природно, бо Клим намагався уникати цієї кав'ярні на Марійській площі. У прокуреному, просто обставленому приміщенні без окремих кабінетів полюбляли бувати переважно тутешні українці, яких об'єднували спільні політичні погляди, тяга до мистецтва або – все разом. Зазвичай «Монополь» відвідували чоловіки одного віку з паном Штефком. Їх приваблював спокій закладу, хоча Кошовому здавалося – там навіки зупинилося життя. Навіть богемні збіговиська молодих проходили без звичних для таких зібрань скандалів. Тут мало сперечалися, більше дискутували та знаходили спільну мову, не розійшовшись у поглядах радикально. Часом у «Монополі» за окремим столиком можна було застати доктора Франка за газетою чи писанням, і то чи не єдине в кав'ярні місце, яке постійно було зарезер-

¹⁷ Ескапізм – спосіб утекти від реальності, створити довкола себе іншу реальність, більш комфортну, але не завжди прийнятну для оточення.

воване для нього. Інші відвідувачі не турбувалися про резерв, бо завжди могли знайти собі там столика.

Климові не дуже подобалося, коли до нього зверталися запанібрата. Так, ніби він, приїхавши з Великої України, мав негайно вступити в усі русинські політичні партії, громадські спільноти, примкнути до чисельних національних рухів, заснувати свій, і взагалі – тут стиралися дистанції між людьми лише на підставі походження, що Кошового спершу забавляло, проте з часом починало дратувати.

– Коли вже не можемо поговорити тут, то ліпше вже піти в цукерню на Академічній, – зауважив він.

– Та де, пане Кошовий! – відмахнувся Шацький. – Всюди в таких закладах треба резервувати столик. І саме в обідню пору це зробити неможливо. Тут говорити не вигідно, бо ходять клієнти й заважатимуть. Простіше закрити контору на якусь годину. До того ж у «Монополі» ще не дуже багато народу, можемо зайняти зручне місце й побалакати, не привертаючи увагу.

– Ви інтригуєте, Шацький. Говорите так, ніби ми маємо від когось ховатися.

– Хтозна, – Йозеф зробив загадкові очі. – Ходіть, ходіть, пане Кошовий. Розкажу щось цікаве, не пошкодуєте. Вже ввольте старого колегу.

– Ви ж ніколи не говорите годину. Для вас це мало.

– Цього разу більше часу, ніж пообіцяв, не заберу. Слово Шацького.

Витягнувши з жилетної кишені годинника на ланцюжку, Клим клацнув кришкою, глянув на циферблат, зітхнувши.

– Слово Шацького – тверда криця. Нема аргументів проти. Ведіть, коли вже тут. – І, підводячись, додав: – Усе одно ж не відчепитесь.

Розділ третій

Про що не напишуть у газетах



Не помилився Шацький – о цій порі постійні відвідувачі «Монополю» ще не стеклися.

Тютюновий дим Кошового не драгував, бо сам бавився цим зіллям. Щоправда, віддаючи перевагу кубинським сигарам, які міг останнім часом собі дозволити. Проте визнав: коли в «Монополі» не так димно, тут навіть затишно та якось по-домашньому.

Кивком привітавшись із кількома знайомими з числа постійних клієнтів «Штефка й партнерів», Клим рушив через зал до кутнього столика. Шацький сунув у його фарватері, почувачись тут так само вільно, як усюди у Львові, окрім відвертих «дір» – так називали містяни кнайпи, де зазвичай збиралися ті, кого життя викинуло на дно. Сівши один навпроти одного, вони дочекалися кельнера, замовили каву з булочками, і поки несли, Кошовий почав:

– Відразу до справ давайте, Шацький. Вам же щось від мене потрібно у зв'язку з тим убивством в автомобілі.

Йозеф так енергійно замотав головою, що, здавалося, ще трохи – і вона відірветься від шиї.

– Та ніц мені від вас не треба, пане Кошовий! Особисто мені – нічого! Хотів би трошки розказати вам про стосунки між відомим нам обом паном Сілезьким та панною Агнешкою.

Віко мимоволі смикнулося.

Торкнувшись його пучкою вказівного пальця, Клим подався вперед, налігши грудьми на край столу:

– Як? Густав Сілезький і...

– ...донька нафтовика, – завершив фразу Шацький, при цьому з поважним виглядом відкинувшись на спинку стільця й переплівши руки на грудях, явно задоволений ефектом. – Вони мали таємний зв'язок. Інтимний.

– Ви говорите про це так упевнено, Шацький, ніби були в них довіреною особою. Або взагалі, як кажуть, тримали свічку.

Проте Клим у глибині душі майже не сумнівався в тому, що його друг каже правду. Джерела, з яких дантист дістав пльотки, могли бути й були дуже різноманітними. Для когось навіть екзотичними, бо не всякий бував там, куди часом заносило Шацького. А де він не міг опинитися, там ступала нога його численних пацієнтів. Дантист Йозеф Шацький славився тим, що гарно робив свою роботу за цілком помірну оплату. Порівняно невисока вартість його послуг прогнозовано збільшувала практику. І в його кріслі опинялися не лише небагаті містяни, а й відвідувачі з доволі пристойними статками. Вони вміли рахувати гроші й воліли полікувати зуби добре, не переплативши при цьому тим, хто збільшує платню, маючи кабінет у центрі Львова чи завдяки багатій та знаменитій клієнтурі. Досить часто пересічний стоматолог дозволяв собі накручувати вартість лікування, бо серед його відвідувачів – депутат сейму, відомий актор, редактор чи багатий домовласник. Шацький же на тому не спекулював і цим завойовував довіру.

Зазвичай сидячи в кріслі з розкритим ротом, до ладу не поговориш. Але довірливі розмови з різноманітними пацієнтами, більшість яких нагадувала навіть сповіді, стали неодмінним ритуалом: перш ніж попросити пацієнта відкрити рота, Шацький говорив із ним, а точніше – вислуховував. Через те зубний лікар із Кракідалів часто був у курсі не лише подій, відомих на загал, але, що цінував вище, й подій, про які не напишуть ранкові чи вечірні газети.

– Відомості достовірні, – кивнув Йозеф. – Скандальних подробиць я вам не повідаю, пане Кошовий. Але знаю напевне: вони мали інтимні побачення від нинішньої весни.

– Зв'язок тривав десь півроку?

– Так. А розірвався незадовго до трагічної події в дворику на Пекарській.

– Звідки така точність?

Шацький не відповів – кельнер саме приніс замовлення, і він узявся до їжі. Лише вправившись із половиною свіжої булочки з конфітуром, відсунув надпиту каву вбік, виклав руки перед собою на стіл, переплів пальці й повів далі:

– Пане Кошовий, я справді не був, як ви кажете, довіреною особою жодної зі сторін. І не можу гарантувати вам, що знаю всі деталі тієї справи. Зокрема, не можу підтвердити, що розрив між ними трапився буквально за шість, сім чи десять днів до вбивства панни Радомської. Це, як каже на подібне моя кохана Естер, не має жодного значення. Важливіший сам факт розриву. А факт їхнього зв'язку для всіх, хто дізнався про те так само раптово, як ми з вами, значить ще більше.

Тепер Клим уже остаточно заплутався, тож ковтнув кави й наморщив лоба, аби зібратися з думками. Жестом зупинивши ймовірний потік слів, мовив:

– Отже, Шацький, ви кажете – між кримінальним королем та донькою нафтового магната, котра, як я зрозумів за цей час, усе мала й ні в чому собі не відмовляла, був таємний любовний зв'язок?

– Любов – не зовсім те, про що варто тут згадувати, – виправив Йозеф. – Там навряд чи була навіть пристрасть. Дівка, хай мені Бог простить ось такі вислови про небіжчицю, грала з вогнем. Їй то подобалося. А пан Сілезький не заперечував. Усі, хто так чи інакше знав панну Агнешку за життя, не дивуються. Подібна поведінка була цілком у її стилі.

– Слухайте, Шацький, мені за останні тижні покійної, царство небесне, доньки Радомського так забагато, як не було за її життя. Тому геть загадки й натяки. Для мене нічого не може стати разючим чи скандальним одкровенням про панну Агнелю, бо я не знав про неї взагалі нічого! Навіть, перепрошую, як вона виглядала. Бачив портрет на похороні, жалобну фотографію на газетних шпальтах та у вітринах деяких крамниць і салонів. Не придивлявся. І то – все.

Шацький клацнув пальцями, ніби в цей момент здобув маленьку перемогу чи довів те, що тривалий час безуспішно намагався.

– Отут увесь цимес! – вигукнув він. – Бо зовнішність нещасної дівчини є ключем для всього, що вона робила за життя.

Він хотів правити далі, та враз замовк, зиркнувши ліворуч. Перехопивши його полохливий погляд, Кошовий нічого небезпечного й тривожного не побачив. До них через увесь зал рішуче прямував пан у розстебнутому піджаку, який на ходу поправляв послаблений вузол краватки. Наблизившись до їхнього столика, застебнув гудзики, кивнув Шацькому та втратив до нього інтерес, повернувшись до Кліма:

– Пане Кошовий, доброго дня. Смачного.

– Дякую, – Клим підвівся, обсмикнув свій піджак, потиснув простягнуту руку. – Ми знайомі?

– Будемо знайомі. Василь Громнишин, вчитель. Давно пора заізнатися ближче, бо нам потрібні люди з нашими поглядами, наших переконань.

– Про що йдеться? – Клим уже зрозумів, та все ж намагався до останнього триматися нейтрально.

- Я один із фундаторів товариства «Братні».
- Даруйте, нічого не чув.
- Не дивно. Ми лише три дні, як заснувалися. Маємо намір захищати українські інтереси не лише тут, в українському Львові, а й на всьому терені Галичини.
- Успіхів, – мовив Клим, простягаючи Громнишину руку.
- Той зробив вигляд, що не помічає її.
- Пане Кошовий, успіх не є можливим, заки до праці не буде залучена вся українська громада. Ви згодні?
- Згоден, – Клим кивнув, ледь стримавши зітхання. – Проте я не граюся в політику.
- Політика – не гра, – суворо відповів учитель. – Нею займаються.
- У такому разі, я не займаюся політикою. Вибачте, в мене тут важлива розмова.
- Перепрошую, але українська справа є не менш важливою, – зауважив Громнишин. – Мали б то розуміти. Саме справа, пане Кошовий. Діло, не слова.
- Гарзд, – тепер Клим зітхнув. – Чим могу бути корисний? Попереджаю відразу – членом вашого товариства я не готовий стати.
- *Нашого товариства*, – вчитель багатозначно підніс палець. – Нашого, пане Кошовий. Бо ж ви, маю надію, не збираєтесь бути хрунем¹⁸.
- Не збираюся, – щиро запевнив Клим, не стримався, додав: – І перекінчиком¹⁹ так само себе не мислю. Проте, аби не вважатися зрадником, навряд чи треба сторчголов записуватися в члени різних товариств.
- Та поки про членство не йдеться, – заспокоїв Громнишин. – Ось, прошу підписати цю відозву.
- Засунувши руку за борт піджака, Василь Громнишин видобув звідти складений навпіл по довжині аркуш паперу.
- Що це?
- Відозва, – повторив учитель. – Ми протестуємо проти примусу до вивчення російської мови в народних школах, ремісничих училищах та бурсах. Пане Кошовий, москвофільські організації відкривають такі навчальні заклади, щоб сільські діти могли здобути безкоштовну освіту.
- Чекайте, хіба це погано? Ви вчитель, що недоброго в освіті?
- Громнишин похитав головою:
- Пане Кошовий, зараз багато селян знімається з місць та перебирається в міста, бо там є робота. Хай чорна, здебільшого некваліфікована. За неї платять не так багато. Проте нічого іншого місто селянину не запропонує. Хто у нас володіє нафтовими родовищами, шахтами, всім, що дає великий капітал? Поляки, німці або жиди, – тут Громнишин знову скосував на Шацького, ніби той представляв той самий ненависний прошарок експлуататорів. – Але хай, ідеться навіть не про те, бо чорнороб може та має право лишатися українцем. Його діти – тим більше. Бо його діти, пане Кошовий, то наші з вами діти. Проте, – вчитель знову багатозначно підніс палець й похитав ним, – діти селян, не маючи коштів, отримують безкоштовну освіту в закладах, котрими опікуються москвофільські громади. Навчання проводять російські державні піддані, молоді росіянки, тож українське шкільне навчання занехає. Тому національне виховання української молоді не відбувається. Не кажучи вже про викладання нашої, руської, чи, як вам, людині з Києва, буде зрозуміліше – української мови. Її москвофіли, як відомо, вважають вульгарною. Словом, маємо проблему. Тому прошу підписати відозву до сейму. Ми протестуємо.

¹⁸ *Хрунь* – у Галичині – підла, продажна особа, часто вживається стосовно виборних, котрі не виконують обіцянок виборців.

¹⁹ *Перекінчик* – той, хто перейшов на бік ворога, зрадник. Те саме, що хрунь.

Клим подивився на списаний каліграфічним почерком аркуш, зазначивши – зміст викладено польською, обережно завважив:

– Пане Громнишин, а чому не можна відкривати руські, тобто – українські, народні школи та інші навчальні заклади? Запрошувати українських вчителів, у тому числі – жінок, як це роблять ваші... *наші опоненти?*

– Вони – не опоненти! Вони – противники!

– Не суть, як назвати. Важливіше те, що вони роблять усе правильно.

– Як? – здається, Громнишину враз забракло повітря. – Ви сказали – правильно? Перекривати доступ до української науки, українського світу – правильно?

Кошовий знову зітхнув:

– Ви мене хибно зрозуміли, шановний пане. Живу тут, у Львові, три роки, й чую – поляки колонізують українців. Коли жив у рідному Києві, мав проблеми через те, що визнавав публічно: росіяни русифікують українців. Тут ви кажете мені те саме. І пропонуєте підписати відозву, хоча, як на мене, значно більше смислу буде в конкретних діях, спрямованих на українізацію українців. Російська імперія заборонила це драконівськими законами. Австро-Угорська, здається, ні.

– Проте влада хоч як нічого не робить, аби сприяти українцям на своїй землі зберігати себе! – вибухнув Громнишин. – Пане Кошовий, Петербург офірує на розбудови москвофільських спільнот чималі кошти! Про місцеву скарбницю взагалі мовчу. Натомість наші, руські, українські громади не мають навіть малої частини тих фінансів!

Шацький нервово засовався на стільці.

Дружно глянувши на нього, Клим та Громнишин знову втупилися один у одного.

– Я все зрозумів, – сказав Кошовий. – Несіть мені перо й чорнило, я підпишу. Якщо мій підпис на цій та подібних відозвах допоможе змінити ситуацію, зокрема, віднайти кошти на розбудову та утримання українських шкіл з відповідним вихованням, – підпишу охоче й всякий раз. Можете звертатися просто до «Штефка й партнерів».

Поки вчитель ходив за приладдям, Клим із Шацьким не зронили пари з вуст. Написавши своє прізвище й залишивши автограф, Кошовий завважив: він лише третій, тож активність новоствореного товариства залишала бажати кращого. Ніяк це не коментуючи, Клим запитав:

– Чим ще можу бути корисним? Тільки не просіть грошей, у мене нема.

– Ви зробили важливу справу, – Громнишин із серйозним виразом на обличчі склав аркуш та запахав назад, до бічної кишені. – А взагалі, все на свої місця розставить війна.

– Війна? – стрепенувся Клим.

– Чого всі так бояться цього слова? Війна, пане Кошовий, змінить усе за нас. Бо воюватимуть не українці з українцями, а великі імперії, котрі нас гнітять. Військові дії ослаблять їх обопільно. А ми постанемо на руїнах.

Після такого одкровення Климові лишилося хіба мовчки потиснути на прощання руку новому знайомому. І щойно той поважно віддалився, сів, буркнувши собі під носа:

– Божевілля якесь. Війна...

– Та хіба ви не чули? – брови Шацького стрибнули вгору. – Тепер усі довкола говорять про війну! Але поки патякають – ніхто не воюватиме. Люди просто спускають пару. Нині все надто добре, аби воювати один із одним.

– Як бачите, не все добре. Й не для всіх.

– Завжди є особи, котрі чимось незадоволені. Для прикладу, знаєте, чим не задоволена моя люба Естер?

Замість відповіді Клим витягнув цибулину годинника, перевірів час.

– Ми про що тут говоримо? Здається, сьогодні день такий – усі намагаються задурити мені голову, збити з пантелику. Ви почали щось про зовнішність нещасної дівчини. Ніби в

цьому причина її зв'язку з Густавом Сілезьким. Покійна панна Агнешка була такою красунею, що він не встояв?

Шацький неабияк зрадив.

Йому помітно кортіло повернутися до розмови, заради якої витягнув Клима з контори. Але в цьому бажанні, як і загалом у поведінці Йозефа, було щось підозріле. До кінця не розуміючи, що саме непокоїть, Кошовий вирішив більше не заважати тому говорити. Шацький же почав, нахилившись ближче й зовсім забувши про недопиту каву та недоїдену булочку.

– Ви таки справді не звертали увагу, пане Кошовий. Навпаки, небіжчиця була зовсім негарною. Не мав честі знати її покійну матусю, але риси її батька досить грубі. Тож Агнешка цілком могла вдатися в тата як лицем, так і характером. А ще краще – зовнішність визначила характер.

– Я не фізіономіст, Шацький. З теорією пана Ломброзо про те, що неприємна зовнішність видає злочинця швидше за його дії, знайомий побіжно.

– Та я не кажу, що панна практикувала злочини! – заперечив Йозеф. – Просто є така особливість: на жінок, особливо – молодих, звертають увагу насамперед через їхні личка чи пишні форми. Якщо одне доповнює інше, все дуже добре. Тепер уявіть собі таке, прости Господи, гидке каченя, яким народилася й росла панна Агнеля. Час іде, дівчина підрастає, частіше дивиться на себе в дзеркало, потім – на подружок, однолітків, старших жінок. І не може не бачити різкої відмінності! Далі панна, наділена гострим розумом, розуміє – він не компенсує зовнішніх ганджів. Та є обставина, котра здатна все виправити: батькові статки.

– Тобто?

– Агнешка Радомська – спадкоємиця мільйонів. Єдина донька свого тата, котрий після смерті дружини, про що писали газети, розчинився в дитині. Він, я начуваний, є достоту жорсткою людиною. Але щойно донька має якісь чергові потреби, Леон Радомський встати не годе. Звідси – модний салон, який він їй купив. Часопис, котрий видавала панночка за татові гроші. Особняк на Пекарській, у найдорожчому місці Львова. Нарешті, автомобіль, той самий «бенц», у якому юна особа знайшла свою смерть.

– І все ж не розумію, до чого тут не надто приваблива, як ви кажете, зовнішність загиблої. Шацький потер пальцями носа й звів брови дашком, збираючись із думками.

– Спробую пояснити, пане Кошовий. Тобто розтлумачити все так, як мені говорила моя Естер. Бо то все від неї, а від кого дізналася вона – Бог святий знає. Отже, – видихнув він, ніби починаючи нелегку справу, – у Агнелі в ніжному віці є все те, чого не можуть собі дозволити гарніші за неї ровесниці, не кажучи вже про старших панн. Через те на неї мимоволі звертають пильну увагу, навіть якщо не хочуть цього робити. Довкола Агнешки Радомської крутиться весь світ. Принаймні, так вона сама вважає. Значить, може підвищувати ставки.

– Що ви маєте на увазі?

– Раз по раз дозволяти собі ще більше, ніж уже пройдено. Грати в дедалі ризикованіші ігри. Чим для панни й був зв'язок із правдивим розбійником Густавом Сілезьким. Уникати публічності, занурювати себе в таємничу атмосферу для неї було рівнозначно до публічних ескапад. Включно з володінням тим самим злощасним автомобілем. Ви ж знаєте, що в того ж пана Сілезького нема власного авта?

Переварюючи почуте, Кошовий ковтнув вистиглої кави.

– Мені знайомі подібні способи привернути до себе увагу, – промовив нарешті. – Можна було б посперечатися, чи має тут значення зовнішність. Та все ж готовий вам повірити, Шацький. Лишається зрозуміти те, що ви мені вперто не пояснюєте.

– А саме?

– На початку нашої розмови ви спершу сказали – вам від мене ніц не треба. Й відразу додали, наголосили навіть: особисто вам – нічого. Але й мене так само не переймають невідомі

широкому загалу подробиці особистого життя покійної Агнешки Радомської. Тим не менше, ви мені все це принесли, а я вас слухаю, бо поважаю й не можу з усім цим прогнати геть. Висновок запрошується однозначний, хіба ні?

Шацький мовчки поворушив губами, чомусь нагадавши цим Климові старого кроля.

– Мовчите? Добре, спитаю прямо. Для чого ви покликали мене на цю розмову, Шацький? Чий слова переказуєте? Звідки знаєте про те, чого не пишуть в газетах?

– Та він же! – вигукнув Йозеф, але занадто голосно – тут же втягнув голову в плечі, повторив уже тихіше: – Він.

– Хто – він?

– Пан Густав.

– Чекайте. Отепер зовсім не розумію. Густава Сілезького заарештовано вчора пізно ввечері, й зараз він сидить у Бригідках²⁰. Ви бачилися з ним?

– Не з ним. Мене кілька годин тому розшукали на прохання пана Тими.

Тепер усе ставало на місця. Єжи Тима був правою рукою Сілезького. Всі рази, коли Кошовий мав із власної волі чи проти неї справу з паном Густавом, це завжди відбувалося за посередництва його шепелявого помічника. Якось Тима навіть роздобув Климові револьвер, дбайливо захований серед речей, подалі від сторонніх очей, зокрема – від Басиних.

Отже, тут і тепер Йозеф Шацький виконував роль посильного від кримінальників, чий ватажок сидів у в'язниці за підозрою у вбивстві таємної коханки.

Дуже цікаво.

І дуже все це Климові не подобалося.

– Отже, ви від Тими. Сам він не міг вийти на мене, аби не привертати зайвої уваги. Загалом це їхні звичаї, нічого нового. Для чого я знадобився панові Сілезькому?

– Пан Тима просив переказати – сам усе пояснить. При особистій зустрічі. Сьогодні, о дев'ятій вечора, «Під вошею».

Сказавши так, Шацький зітхнув із видимим полегшенням, скинувши з себе тягар неприємної місії, яку вже виконував одного разу.

– Ф-фу-у-ух! Все, пане Кошовий. Доручення виконано. Гора з плечей. Я ж із вами туди не піду.

– Зрозуміло.

– То дуже прошу – не томіть, пане Кошовий. Потім розкажете, що і як. Я ж, бачте, так само опинився поруч із цією історією. Вам не чужий, можу знадобитися. То вже будьте такий добрий, ввольте мою цікавість.

Відмовляти Шацькому у Клима не вистачило б сил та сміливості.

²⁰ Бригідки – найстаріша діюча в'язниця у Львові. Розташована на вулиці Городоцькій, 24, в будівлі, перебудованій зі старовинного римсько-католицького монастиря жіночого ордена Святої Бригіди.

Розділ четвертий Час повертати борги



– Радий вітати вас, пане Кошовий, навіть за таких сумних обставин.

– А тут сьогодні людно.

Кошовий обвів рукою приміщення ресторанчику на Верхньому Личакові, котрий розчинився серед осінніх дерев, але не потонував. Заклад «Під вошею» вважався тут чимось на зразок штаб-квартири личаківських батярів²¹. Звісно, батярське товариство облюбувало собі не одну кнайпу, але ці стіни також частенько здригалися від їхніх вигуків та співів.

Всередині, як завжди, стояла густа суміш запахів пива, шкварок, ще чогось пересмаженого, кислій капусти й диму від дешевого тютюну. Не аж такий великий, але й не зовсім маленький, ресторан вміщав різношерсту публіку. Тут зазвичай можна було побачити статечних різночинних панів, котрі займали місця біля шинквасу, виглядаючи пташками на дротах. Ще – повій, котрі чатували на вдачу, кидаючи оком на цих відвідувачів та час від часу переходячи у м'який наступ, знайомлячись та просячи пригостити цигаркою або чаркою «бачерувки»²². Також – злодійчуків, котрі вирішували по кутках свої справи чи планували нові оборудки. Ну і, звісно, батярські компанії, котрі галасом привертали до себе загальну увагу – й у той самий час відволікали її від тих, хто волів лишитися непоміченим у цьому гармидері.

Збираючись сюди, Клим написав записку Басі, аби не чекала його скоро. Та вже кілька вечорів поспіль затримувалася в театрі, приходила втомленою й через те не підпускала коханця до себе. Проте Кошовий за недовгий час спільного мешкання мав сумний досвід, коли Бася, повернувшись та не заставши його вдома, потім влаштувала істерики: мовляв, не вільно лишати її саму, вона не для того спробувала перебраться до Кліма зі своєї невеличкої, але затишної комірчини на вулиці Королівській, де жила поруч із невгамовними студентами, після чого Личаківську вважала не лише ознакою зростання власного статусу, а й, без перебільшення, раєм у межах окремо взятого Львова. Тож краще було повідомити про запізнення, не вдаючись у подробиці.

Потім Кошовий перевдягнувся, вірніше – вдягнувся відповідним чином. Діловий костюм зайняв своє місце в шафі на вішаку. Замість нього Клим одягнув мішкуваті сині штани в ледь помітну смужку, картату сорочку, піджак з підплічниками, недбало пов'язав шию хустинкою, а туфлі, котрі нагадували дзьоб екзотичного птаха, змінив на важкуваті з вигляду, проте доволі зграбні черевики. Прилаштувавши на голову картуза з заломленим козирком, Кошовий не без утіхи переконався: на батяра не подібний, та за ремісника, дрібного службовця чи іншого постійного відвідувача закладів на кшталт «Під вошею» цілком зійде.

²¹ Батяри – представники львівської міської субкультури, котра існувала з середини XIX до середини XX століття. Назва «батяр», імовірно, виникла від угорського «betyag», що означає особу, яка має дивні погляди і робить непередбачувані вчинки, авантюриста, гульвісу.

²² «Бачерувка» – розмовна назва алкогольної продукції фірми Бачевських, заснованої у 1782 році біля Львова. Вважається найдавнішою лікєро-горілчаною фабрикою Польщі.

Хоча до кінця так і не зрозумів, від чийх очей ховався. Тутешній череватий кельнер Цезар упізнав його й кивнув, вітаючись. Решта ж відвідувачів, завсідники вони чи завітали випадково, не звертали на Кліма спеціальної уваги. Навпаки, пани біля шинквасу здригалися від дружного батярського ревіння, в якому, лише добре дослухавшись, можна було почути слова пісеньки:

Колись у Львові в гарнім місці
Кляштор Бригідок стояв,
Було черниць панянок з двісті,
Він молитви до неба слав.

Цезар, як завжди не говорячи зайвого, кивнув Кошовому на дальній столик у кутку. Якщо дивитися в той бік від вхідних дверей, місце було геть заслане сизим густим цигарковим димом. Та пройшовши ближче, Клим угледів Єжи Тиму й сів навпроти.

– Ви вчасно.
– Не люблю запізнюватись. Навіть на такі зустрічі.
– Гм... – Тима потер підборіддя, прошепелявив: – Ми ще не почели розмову, а вам наша здибанка вже не до вподоби.

Біля столика виринув Цезар, поставив миску тушкованої капусти, ще одну – зі смаженими жирними ковбасками, карафку темного скла, наповнену горілкою. Щойно відійшов, Тима спершу закурив, запропонувавши Кошовому. Коли ж той відмовився, витягнувши з кишені свою, завчасно прихоплену з дому сигарку й відкусивши кінчик, закурив та заходився наливати. Батяри ж у протилежному кутку тягнули свого:

Затихли співи, згасли молитви,
Цей дім тюрмою для злодіїв став.

– Чули? – кивнув Тима у їхній бік. – То дуже доречно зараз для нас пісня.
– Пана Сілезького заарештовано, – сказав Клим, беручи свою чарку. – Ми ж не за це питимемо, так?
– Ми будемо пили за його швидке звільнення, – серйозно мовив Тима, і Кошовий лиш тепер помітив – шепелявий злодій вже трохи почастувався.

Не чаркуючись, Тима випив, заковтнувши горілку й не скривившись при цьому, що підтвердило Климові припущення: звичка, сьогодні перехиляє не вперше. Сам пригубив, потім під пильним наглядом співбесідника таки доцідив майже все, поставив чарку, пригостився ковбаскою. Тима ж навіть не думав про їжу – закурив випите й майже відразу налив знову.

– Куди поспішаєте?
– Маємо клопіт, пане Кошовий. Нашого пана Густава заквасили ²³ серйозно. Як не видряпаємо з Бригідок – склепають не одну справу. І світить йому айт туд ²⁴, не інакше.
– Ми ж давно знайомі, пане Тимо. Не кажіть, що ваш пан Сілезький сидить задувно.
– Ви ж вчена людина, пане Кошовий. Вчилися на юриста. Тож напевне знаєте: судити треба лише за те, що людині довели. У кримінальної поліції є сила-силенна питань до Густава Сілезького. Але поставити їх йому поліціанти не можуть уже досить давно. Бо знають – доказів нема.
– Або не зібрали.

²³ *Заквасити* – заарештувати (жарг.).

²⁴ *Айт туд* – пожиттєве ув'язнення (жарг.).

– Отож, або не набрали, – ствердно кивнув Тима. – Тут так само доказів нема. Проте його заквасили, не дуже-то й розбираючись, що до чого. Через козулю ²⁵ зміг передати на волю ось це бялко ²⁶.

Тима виклав на стіл перед Климом клаптик сірого паперу. Розгорнувши, Кошовий підніс ближче до очей, побачив – писалося швидко, той, хто писав, мав обмаль часу. Тож розібрати було важкувато, та все ж Клим прочитав:

²⁵ *Козуля* – тюремний наглядач (*жарг.*).

²⁶ *Бялко* – папір, записка (*жарг.*).

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.